

IIIb. vast te stellen het navolgende

Datum
20 mei 2003
DIS-nummer
919210

REGLEMENT VOOR HET WATERSCHAP BRABANTSE DELTA

Algemene bepalingen

Artikel 1 Van toepassingverklaring Noord-Brabantse regelgeving

De reglementen, verordeningen en voorschriften die gelden voor de waterschappen die geheel in de provincie Noord-Brabant zijn gelegen, zijn ook van toepassing op het waterschap.

Artikel 2 Uitoefening bevoegdheden, toezicht en beslissing in beroep

Indien in wetten, reglementen en verordeningen bevoegdheden, toezicht en beslissing in beroep worden toegekend aan Gedeputeerde Staten, worden deze met betrekking tot het waterschap uitgeoefend door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant.

Artikel 3 Het gebied van het waterschap

1. De begrenzing van de gebieden, waarin het waterschap de onderscheidene taken, bedoeld in artikel 4, tweede lid, uitoefent is aangegeven op de bij dit reglement behorende kaart.
2. De begrenzing, bedoeld in het eerste lid, wordt bij besluit van Gedeputeerde Staten nader aangeduid op kaarten met een schaal van tenminste 1:25.000. Van deze kaarten berust een exemplaar bij elk van de provincies en een exemplaar bij het waterschap.

Artikel 4 De taak van het waterschap

1. Het waterschap heeft ten doel de waterstaatkundige verzorging van de in artikel 3 bedoelde gebieden, voor zover deze verzorging niet tot de taak van andere publiekrechtelijke lichamen behoort.
2. De taken van het waterschap omvatten:
 - a. het beheer en onderhoud van de waterkeringen, bedoeld in de Verordening op de waterkering Noord-Brabant 1997 en van de overige werken met een waterkerende functie;
 - b. de zorg voor de waterhuishouding voor zover het betreft het kwantiteits- en kwaliteitsbeheer van oppervlaktewater, bedoeld in de Verordening waterhuishouding Noord-Brabant 1997.

WIJ **B**EATRIX, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ. ENZ. ENZ.

Besluit van 29 juni 2004
no: 04.002319
houdende verlening nieuw wapen
waterschap Brabantse Delta

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 22 juni 2004, no. BK04/68135, Directoraat-generaal Koninkrijksrelaties en Bestuur, afdeling Kabinetszaken.

Gelezen het verzoek van het voorlopig dagelijks bestuur van Brabantse Delta van 3 juni 2004, kenmerk 04U003284, tot verlening van een wapen aan dit waterschap;

G e l e t o p het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, nr. 32, en het Koninklijk besluit van 23 april 1919, Stb. 181;

Gezien het advies van de Hoge Raad van Adel;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Aan het waterschap Brabantse Delta een wapen te verlenen, waarvan de beschrijving luidt als volgt: "Doorsneden door een golvende dwarsbalk van azuur, golvend gezoomd van zilver; I gedeeld; a in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b in goud een jachthoorn van azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel".

Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is belast met de uitvoering van dit besluit.

15-Gravenhage, 29 juni 2004

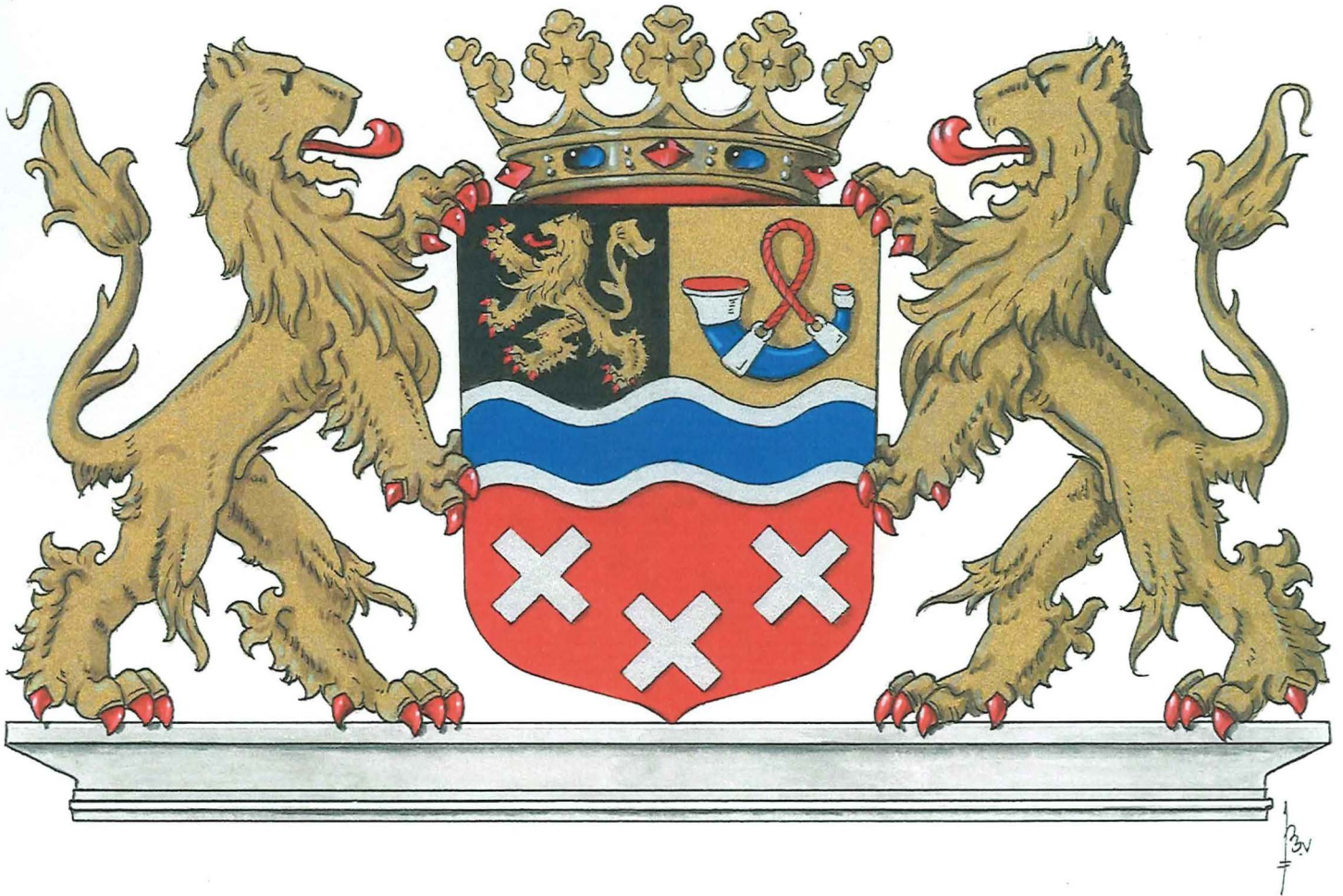
DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN
KONINKRIJKSRELATIES

Overeenkomstig het oorspronkelijke.
DE SECRETARIS-GENERAAL VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN
EN KONINKRIJKSRELATIES

[Handwritten signature]

J. W. Holtslag

HOGE RAAD VAN ADEL

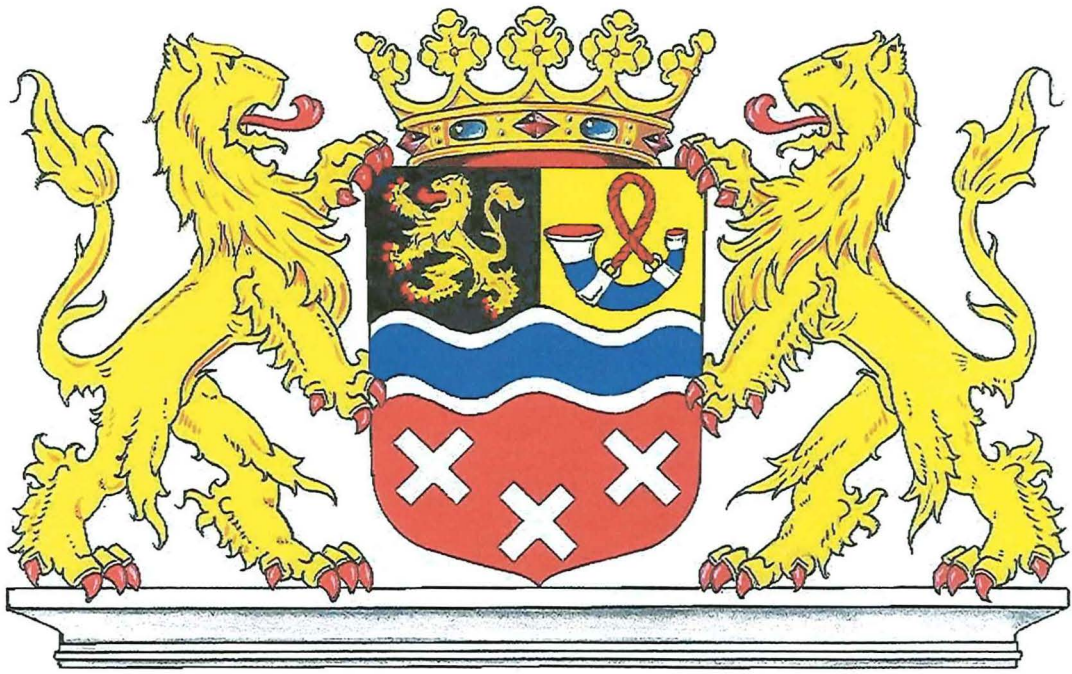
Waterschap

BRABANTSE DELTA

NB

KB 29 juni 2004
no: 04.002319

Doorsneden door een golvende dwarsbalk van azuur, golvend gezoomd van zilver; I gedeeld; a in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b in goud een jachthoorn van azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.

IV 2004

W3. Brabantse Delta

Het wapen van het nieuwe waterschap Brabantse Delta

Het waterschap Brabantse Delta is opgericht met ingang van 1 januari 2004. Dit waterschap omvat het deel van Noord-Brabant dat ten westen van de lijn Waalwijk/Baarle-Nassau ligt en ten zuiden van het Hollandsch Diep, de Amer en de Bergsche Maas. Het gebied telt 21 gemeenten, met een totale oppervlakte van 170.767 hectare.

Alhoewel West-Brabant geen echt deltagebied is, geeft de naam wel de dynamiek weer van het watersysteem van deze streek, waarin rivieren lopen die uitmonden in grotere wateren. De rivieren de Mark en Dintel en de Roosendaalsche en Steenbergsche Vliet, het Mark-Vlietkanaal en de Rode Vaart worden als de grootste watergangen beschouwd.

Het nam waterschap de taken en bevoegdheden over van het tezelfdertijd opgeheven hoogheemraadschap van West-Brabant en de daarin liggende waterschappen De Dongestroom, Land van Nassau, Mark en Weerijns en Het Scheldekwartier.

Bij het ontwerpen van het nieuwe wapen werd besloten, gebruik te maken van de symboliek uit de wapens van de opgeheven waterschappen. Het voorstel een driehoek (*delta*) in het wapen op te nemen werd door het bestuur niet overgenomen. Om de identiteit van dit openbare lichaam te symboliseren gaf het de voorkeur aan een golvende blauwe dwarsbalk. Voorts bestond bij het bestuur de wens om in het nieuwe wapen de hoorn uit het wapen van het prinsdom *Orange* te plaatsen. Hierbij werd gedacht aan de dominerende rol die de Oranje-Nassaus innamen bij de bedijkingen in het gebied van het nieuwe waterschap.

In het wapen staat de golvende dwarsbalk als symbool van het water en het waterbeheer centraal. Een dergelijke balk kwam voor in de wapens van de opgeheven waterschappen Mark en Weerijns en Het Scheldekwartier. In het wapen van de Dongestroom komt een golvende paal voor. De balk is blauw gekleurd, evenals de paal in het wapen van het laatstgenoemde waterschap. Mede om de heraldische regels te eerbiedigen zijn aan de dwarsbalk smalle zilveren zomen aan toegevoegd. Blauw en zilver als aanduiding van water kwam ook voor in het wapen van Mark en Weerijns en alleen zilver in dat van het Scheldekwartier. In het wapen van het hoogheemraadschap van West-Brabant kwam een golvende zilveren schildzoom voor die het 'oprukkende water' moest symboliseren.

De bovenhelft van het schild is gedeeld. In het eerste deel of kwartier symboliseert de Brabantse leeuw het gehele gebied. Hij zinspeelt tevens op de naam van het waterschap. Deze leeuw kwam ook voor in het wapen van het hoogheemraadschap West-Brabant.

In het tweede kwartier of deel symboliseert zoals reeds vermeld, de hoorn het geslacht Oranje-Nassau. Deze hoorn kwam (in omgewisselde kleuren) eveneens voor in het wapen van het waterschap Land van Nassau.

In de benedenhelft van het schild zijn door het rode veld met de zilveren schuinkruisjes de gebieden vertegenwoordigd die voorheen tot de Baronie van Breda of tot het Markiezaat van Bergen op Zoom behoorden. De schuinkruisjes kwamen eveneens voor in de wapens van het hoogheemraadschap van West-Brabant (op het schouder schild van de Brabantse leeuw), van het waterschap Land van Nassau (in omgewisselde kleuren) en van het waterschap Mark en Weerijns (eveneens in de benedenhelft van het schild). In de dertiende eeuw werd het wapen met de schuinkruisjes gevoerd door de heer van Breda, wiens gebied zich tot 1287 over de gehele streek van de latere Baronie en van het Markiezaat uitstreekte.

Het is bij waterschapswapens gebruikelijk dat een kroon wordt toegevoegd om de

autonomie van het bestuurslichaam aan te duiden. Hier is gekozen voor een vijfbladige kroon, aangezien deze voorkomt in de wapens van één van de rechtsvoorgangers van het waterschap Brabantse Delta: het voormalige hoogheemraadschap van West-Brabant, dat op zijn beurt rechtsopvolger was van het hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk.

Bij het ontwerp is tevens uitgegaan van het gebruik dat het nieuwe waterschap eveneens de schildhouders van één van zijn rechtsvoorgangers mag overnemen. In dit geval zijn het de gouden leeuwen die het wapen van het hoogheemraadschap van West-Brabant hielden. Deze schildhouders gingen eveneens terug op het wapen van het hoogheemraadschap van De Brabantse Bandijk. Het wapenensemble wordt aan de benedenzijde afgesloten met een terras, zoals dat in laatstgenoemde wapens voorkwam.

Het nieuwe wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 29 juni 2004, no: 04. 002319, en daarin omschreven als: *Doorsneden door een golvende dwarsbalk van azuur, golvend gezoomd van zilver; I gedeeld; a in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b in goud een jachthoorn van azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt door een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.*

Dr. W.A. van Ham.

Literatuur over de genoemde wapens

Bontekoe, G.A., 'Het wapen van het Waterschap De Aa of Weerij's' *De Nederlandsche Leeuw* 85 (1968) 334-335.

Idem, 'Het wapen van het Waterschap De Donge', *De Nederlandsche Leeuw* 86 (1969) 151.

Idem, 'Het wapen van het Waterschap West-Brabant', *De Nederlandsche Leeuw* 89 (1972) 131.

Idem, 'Het wapen van het hoogheemraadschap West-Brabant', *De Nederlandsche Leeuw* 95 (1978) 134.

Ham, W.A. van, 'Waterschapswapens' in: *Wapens en vlaggen van Noord-Brabant* (Zutphen 1986) 117-122

Ham, W.A. van, 'Het wapen van het nieuwe waterschap Mark en Weerij's', *De Nederlandsche Leeuw* 113 (1996) kol. 217-218.

Idem, 'Het wapen van het waterschap Land van Nassau', *De Nederlandsche Leeuw* 113 (1996) kol. 351-353.

Idem, 'Het wapen van het nieuwe waterschap Het Scheldekwartier', *De Nederlandsche Leeuw* 113 (1996) 219-221.

Idem, 'Nieuwe waterschapswapens in West-Noord-Brabant', *Van Schild en Vaan* II (1995) 15-25.

Schutte, O., 'Het wapen van het Waterschap De Dongestroom', *De Nederlandsche Leeuw* 95 (1978) 133,

WATERSCHAP BRABANTSE DELTA

Het gebied van het waterschap Brabantse Delta beslaat het gehele westen en midden van de provincie Noord-Brabant. Deze behoorden tot 2004 waterstaatkundig tot het hoogheemraadschap van West-Brabant en tot de waterschappen De Dongestroom, Land van Nassau, Mark en Weerijss en Het Scheldekwartier.

Beschrijving van het waterschapswapen:

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 29 juni 2004: "Doorsneden door een golvende blauwe balk van azuur, golvend gezoomd van zilver; I gedeeld; a in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b in goud een jachthoorn van azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel".

Toelichting bij en historische achtergrond van het waterschapswapen

Zowel de beheerstaken als de traditionele elementen van het beheerde gebied zijn in het wapen gesymboliseerd. Gebruik wordt gemaakt van de symboliek in de thans vervallen waterschapswapens. Centraal staat de golvende balk. Dit wapenstuk symboliseert het water of het waterbeheer. In het wapen van het hoogheemraadschap kwam een golvende schildzoom voor die het 'oprukkende water' moest symboliseren. Mede om de heraldische regels te eerbiedigen zijn er smalle zilveren zomen aan toegevoegd.

Traditionele elementen in dit wapen zijn de gouden leeuw uit het provinciewapen van Noord-Brabant en de drie zilveren schuinkruisjes van het Land van Breda. De Brabantse leeuw symboliseert het gehele gebied en zinspeelt op de naam van het waterschap. Deze leeuw kwam ook voor in het wapen van het hoogheemraadschap. In het tweede deel verwijst de hoorn uit het wapen van het prinsdom Orange naar de verdiensten van dat geslacht voor de inpolderingen binnen het nieuwe waterschap. In de benedenhelft van het wapen zijn door het rode veld met de zilveren schuinkruisjes de gebieden vertegenwoordigd die voorheen tot de Baronie van Breda of tot het Markiezaat van Bergen op Zoom behoorden. In de dertiende eeuw werd het wapen met de schuinkruisjes gevoerd door de heer van Breda, wiens gebied zich over de gehele streek van de latere Baronie en van het Markiezaat uitstreckte.

Als bekroning is gekozen voor een vijfbladige kroon, aangezien deze voorkomt in het wapen van het voormalige hoogheemraadschap van West-Brabant, één van de rechtsvoorgangers van het waterschap Brabantse Delta. Tevens is aangesloten bij het gebruik dat een nieuw waterschap de schildhouders van rechtsvoorgangers mag

Database "Gereformeerden"

Type één of meerdere zoekwoorden:	Zoek in:
<input type="text"/> <input type="button" value="zoek"/>	☒ Geboorten/dopen ☐ Lidmaten ☐ Kerkgerechtigden ☐ (Onder) trouw
☐ Memotekst ☐ Datum	
Zoekmethode: <input type="text" value="alle woorden"/>	

| over deze database | raadplegen van database | achtergrondinformatie |

De koloniale bevolking

Algemeen bekend is dat de slaven hoofdzakelijk uit Afrika kwamen. Maar ook Indianen konden slaaf zijn, zeker in de zeventiende eeuw. De vrije bevolking van Suriname bestond aanvankelijk alleen uit de vrije Indianen en 'blanke' kolonisten. De kolonisten waren zowel joods als christen. De joden waren in familieverband gekomen en omvatten zowel Portugese joden (Sefardim) als joden uit Duitsland, Polen en Rusland (Ashkenazim). De christelijke bevolking bestond vooral uit gereformeerden (calvinisten). Maar er waren ook lutherse en rooms-katholieke gelovigen in Suriname. Naast planters bestond de christelijke bevolkingsgroep uit ambtenaren, militairen en voorlieden op de plantages. Een aparte groep onder de christenen vormden de volgelingen van de Herrnhutter zendelingen, die vanaf 1735 in Suriname preekten: de Evangelische Broedergemeente (EBG), ook wel bekend als de Moravische Broedergemeente.

Uit de slavenbevolking ontstonden in de slavernijperiode twee nieuwe groepen vrijen: gemanumiteerden en Marrons. 'Gemanumiteerd' wil zeggen 'vrijgegeven'. Het ging hierbij om slaven die door vrijlating door de eigenaar vrije burgers werden. Aanvankelijk waren het vooral uit kleurlingen, maar in de negentiende eeuw werden ook veel zwarte slaven vrijgegeven. Marrons waren gevluchte slaven en hun nazaten. In het oerwoud slaagden zij erin levensvatbare gemeenschappen te vormen. In de jaren 1760 erkenden de Nederlanders zo'n 3.000 Marrons als 'vrije negers'.

Daarnaast arriveerden vanuit Europa tijdens de slavernijperiode enige kleine groepen boerenkolonisten: in 1739 een aantal Duitsers, in 1747 gevolgd door een eveneens Duitse groep uit de Palts en in 1748 door een groep Zwitsers. Sinds 1751 vormden de restanten van deze kolonisaties zich tot een enkele groep: de 'kolonisten aan het pad van Rama'.

Daarna bleef het bijna een eeuw lang stil. Pas vanaf 1845 arriveerde

Op de site Koloniaal Suriname vindt u twee databases. De eerste is de *Database gereformeerden*, die informatie bevat die tegenwoordig door de overheid, door middel van de Burgerlijke Stand, wordt bijgehouden: geboorte, huwelijk en dood van individuele burgers. Deze informatie betreft de periode 1688-1792.

De tweede database *Database boeroes* bevat persoons- en gezinsgegevens over de boeroes, Nederlandse immigranten en hun nakomelingen, die zich in de periode juni 1845 - januari 1853 in Suriname hebben gevestigd om daar als zelfstandige landbouwers te werken.

Toekomst

De site 'Koloniaal Suriname' vaart onder de vlag van de Historische Database Suriname (HDS). Het idee van de HDS is ontwikkeld door *Amrit consultancy* in Den Haag en het Instituut voor Maatschappij Wetenschappelijk Onderzoek (IMWO) in Paramaribo, in samenwerking met het Nationaal Archief.

Het project HDS is een open samenwerkingsverband, waaraan diverse organisaties en personen kunnen meewerken. Voorwaarde voor medewerking is dat men digitale bestanden voor publicatie op het internet ter beschikking stelt die historische persoons- en familiegegevens bevatten uit archiefbronnen die de Surinaamse bevolking betreffen.

Het streven van de samenwerking is de totstandkoming van een geheel van databases dat 'persoonsgebonden informatie' aanbiedt met betrekking tot alle Surinaamse bevolkingsgroepen. Tot het project behoort ook het samenstellen van databases over contractarbeiders en over de voormalige slavenbevolking.

OVERHEIDSSHERALDIEK

Het wapen van het nieuwe waterschap Brabantse Delta

Het waterschap Brabantse Delta is opgericht met ingang van 1 januari 2004. Dit waterschap omvat het deel van Noord-Brabant dat ten westen van de lijn Waalwijk/Baarle-Nassau ligt en ten zuiden van het Hollandsch Diep, de Amer en de Bergsche Maas. Het gebied telt 21 gemeenten, met een totale oppervlakte van 170.767 hectare.

Alhoewel West-Brabant geen echt deltagebied is, geeft de naam wel de dynamiek weer van het watersysteem van deze streek, waarin rivieren lopen die uitmonden in grotere wateren. De rivieren de Mark en Dintel en de Roosendaalsche en Steenbergsche Vliet, het Mark-Vlietkanaal en de Rode Vaart worden als de grootste watergangen beschouwd.

Het waterschap nam de taken en bevoegdheden over van het tezelfdertijd opgeheven hoogheemraadschap van West-Brabant en de daarin

Waterschap
KB 20 jan 2004
no 04.00.110

pen. Het voorstel een drie door het bestuur niet over lichaam te symboliseren dwarsbalk. Voorts bestom wapen de hoorn uit het v Hierbij werd gedacht aan Oranje-Nassau innam bij waterschap.

In het wapen staat de water en het waterbeheer de wapens van de oppche Scheldekwartier. In het wi paal voor. De balk is ble van het laatstgenoemde w eerbiedigen zijn aan de d Blauw en zilver als aandu van Mark en Weerij en a het wapen van het hoogf golvende zilveren schildz symboliseren.

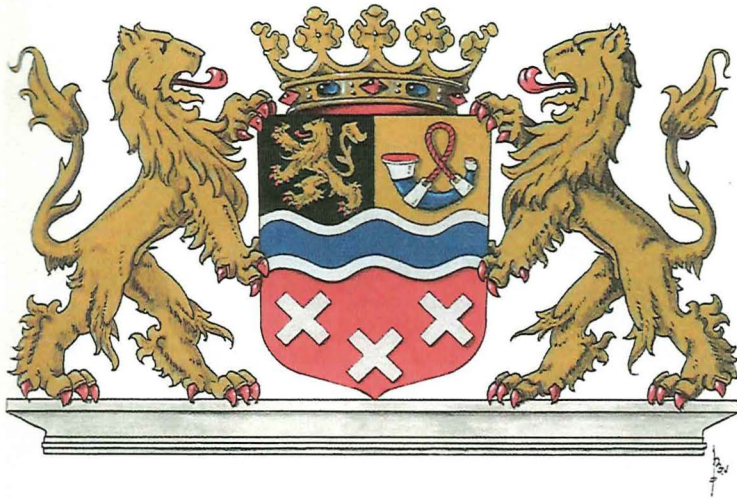
De bovenhelft van het tier symboliseert de Brab tevens op de naam van he het wapen van het hooghe

In het tweede kwartie de hoorn Oranje-Nassau. eveneens voor in het wape

In de benedenhelft va zilveren schuinkruisjes de de Baronie van Breda of hoorden. De schuinkruisj

liggende waterschappen De Dongestroom, Land van Nassau, Mark en Weerijns en Het Scheldekwartier.

Bij het ontwerpen van het nieuwe wapen werd besloten, gebruik te maken van de symboliek uit de wapens van de opgeheven waterschap-

Waterschap

BRABANTSE DELTA

NB

KB 29 juni 2004
no: 04.002319

Doorsneden door een golvende dwarsbalk van azuur, golvend gezoomd van zilver; I gedeeld; a in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b in goud een jachthoorn van azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.

pen. Het voorstel een driehoek (delta) in het wapen op te nemen werd door het bestuur niet overgenomen. Om de identiteit van dit openbare lichaam te symboliseren gaf het de voorkeur aan een golvende blauwe dwarsbalk. Voorts bestond bij het bestuur de wens om in het nieuwe wapen de hoorn uit het wapen van het prinsdom Orange te plaatsen. Hierbij werd gedacht aan de dominerende rol die het geslacht Van Oranje-Nassau innam bij de bedijkingen in het gebied van het nieuwe waterschap.

In het wapen staat de golvende dwarsbalk als symbool van het water en het waterbeheer centraal. Een dergelijke balk kwam voor in de wapens van de opgeheven waterschappen Mark en Weerijns en Het Scheldekwartier. In het wapen van de Dongestroom komt een golvende paal voor. De balk is blauw gekleurd, evenals de paal in het wapen van het laatstgenoemde waterschap. Mede om de heraldische regels te eerbiedigen zijn aan de dwarsbalk smalle zilveren zomen toegevoegd. Blauw en zilver als aanduiding van water kwam ook voor in het wapen van Mark en Weerijns en alleen zilver in dat van het Scheldekwartier. In het wapen van het hoogheerraadschap van West-Brabant kwam een golvende zilveren schildzoom voor die het 'oprukkende water' moest symboliseren.

De bovenhelft van het schild is gedeeld. In het eerste deel of kwartier symboliseert de Brabantse leeuw het gehele gebied. Hij zinspeelt tevens op de naam van het waterschap. Deze leeuw kwam ook voor in het wapen van het hoogheerraadschap West-Brabant.

In het tweede kwartier of deel symboliseert zoals reeds vermeld, de hoorn Oranje-Nassau. Deze hoorn kwam (in omgewisselde kleuren) eveneens voor in het wapen van het waterschap Land van Nassau.

In de benedenhelft van het schild zijn door het rode veld met de zilveren schuinkruisjes de gebieden vertegenwoordigd die voorheen tot de Baronie van Breda of tot het Markiezaat van Bergen op Zoom behoorden. De schuinkruisjes kwamen eveneens voor in de wapens van

het hoogheerraadschap van West-Brabant (op het schouderchild van de Brabantse leeuw), van het waterschap Land van Nassau (in omgewisselde kleuren) en van het waterschap Mark en Weerijns (eveneens in benedenhelft van het schild). In de dertiende eeuw werd het wapen met de schuinkruisjes gevoerd door de heer van Breda, wiens gebied zich in 1287 over de gehele streek van de latere Baronie en van het Markiezaat uitstreekte.

Het is bij waterschapswapens gebruikelijk dat een kroon wordt toegevoegd om de autonomie van het bestuurslichaam aan te duiden. Hier is gekozen voor een vijfbladige kroon, aangezien deze voorkomt in de wapens van één van de rechtsvoorgangers van het waterschap Brabantse Delta: het voormalige hoogheerraadschap van West-Brabant dat op zijn beurt rechtsopvolger was van het hoogheerraadschap van Brabantse Bandijk.

Bij het ontwerp is tevens uitgegaan van het gebruik dat het nieuwe waterschap eveneens de schildhouders van één van zijn rechtsvoorgangers mag overnemen. In dit geval zijn het de gouden leeuwen die in het wapen van het hoogheerraadschap van West-Brabant hielden. De schildhouders gingen eveneens terug op het wapen van het hoogheerraadschap van De Brabantse Bandijk. Het wapenensemble wordt aan de benedenzijde afgesloten met een terras, zoals dat in laatstgenoemde wapens voorkwam.

Het nieuwe wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 29 juni 2004, no: 04.002319, en daarin omschreven als: Doorsneden door een golvende dwarsbalk van azuur, golvend gezoomd van zilver; I gedeeld; a in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b in goud een jachthoorn van azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt door een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.

DR. W.A. VAN H.

Literatuur over de genoemde wapens

- Bontekoe, G.A., 'Het wapen van het Waterschap De Aa of Weerijns', *Ned. Leeuw* 85 (1968) k. 334-335.
 Idem, 'Het wapen van het Waterschap De Donge', *De Ned. Leeuw* (1969) k. 151.
 Idem, 'Het wapen van het Waterschap West-Brabant', *De Ned. Leeuw* 89 (1972) k. 131.
 Idem, 'Het wapen van het hoogheerraadschap West-Brabant', *De Ned. Leeuw* 95 (1978) k. 134.
 Ham, W.A. van, 'Waterschapswapens' in: *Wapens en vlaggen van Noord-Brabant* (Zutphen 1986) p. 117-122
 Ham, W.A. van, 'Het wapen van het nieuwe waterschap Mark en Weerijns', *De Ned. Leeuw* 113 (1996) k. 217-218.
 Idem, 'Het wapen van het waterschap Land van Nassau', *De Ned. Leeuw* 113 (1996) k. 351-353.
 Idem, 'Het wapen van het nieuwe waterschap Het Scheldekwartier', *De Ned. Leeuw* 113 (1996) k. 219-221.
 Idem, 'Nieuwe waterschapswapens in West-Noord-Brabant', *Van Schiedam en Vaan* II (1995) p. 15-25.
 Schutte, O., 'Het wapen van het Waterschap De Dongestroom', *De Ned. Leeuw* 95 (1978) k. 133.

Waterschapswapens en -vlaggen in de Brabantse Delta

Op 1 januari 2004 kwam een einde aan het bestaan van zowel het overkoepelende hoogheemraadschap West-Brabant als van de inliggende, kleinere waterschappen. Daarmee vervielen ook de wapens die zij tot dusverre gevoerd hadden. Eén alles omvattend waterschap kwam tot stand, dat Brabantse Delta werd genoemd.

De naam Brabantse Delta behoeft enige toelichting. Hoewel West- en Midden-Brabant geen echte deltagebieden zijn, geeft de naam wel de dynamiek weer van het watersysteem van deze streken, waardoor rivieren lopen met name de Donge, de Mark en Dintel, de Roosendaalse en Steenbergse Vliet, die uitmonden in grotere wateren zoals de Schelde, het Volkerak, het Hollands Diep, de Amer en de Bergse Maas.

Wat een waterschap is, behoeft voor sommige lezers wellicht een uitleg. Bovendien is de geschiedenis van de eertijds plaatselijk georganiseerde waterschappen tot dusverre nog niet overzichtelijk beschreven. Aan de begrippen polder en waterschap zal daarom in de inleiding wat uitvoeriger aandacht worden besteed.

Van de waterschappen in dit gebied voerden er in het verleden 20 een wapen. Ook aan het enig overgebleven waterschap Brabantse Delta is er bij Koninklijk Besluit een verleend. Het grootste deel van deze bijdrage gaat hierover. De bijlage vormt een beknopte lijst met beschrijvingen van alle wapens.

Polders en waterschappen

Anders dan de alom bekende gemeente is het waterschap voor veel Nederlanders geen alledaags begrip. Wel valt er jaarlijks een aanslag van de waterschapsbelastingen de brievenbus binnen. Dat is niet altijd een verheugende gebeurtenis. Maar waarom bestaan er überhaupt waterschappen? Er valt wel wat uit te leggen. Misschien zij de meeste mensen meer bekend met het woord 'polder' dan met de term 'waterschap'. Slaan we Van Dale, het meest bekende woordenboek in onze taal er op na, dan geeft dit voor polder als eerste betekenis: een door waterscheidingen begrensd stuk land of gebied waarin de waterstand kan worden beheerst. Plechtig voegt het eraan toe: 'bepaaldelijk door bemaling met molens of (thans) door stoom- en elektrische gemalen.' Dan komt de tweede betekenis: een polder is een lichaam dat de zorg draagt voor de waterschapsbelangen van een polder, met een ander woord (synoniem voor) een *waterschap*.¹ De geograaf A. Beekman² was over het begrip polder heel wat duidelijker: het is een stuk land met kaden of dijken omringd ter afwering van het omringende water en tot afsluiting van het water daarbinnen.³ De rechtsgeleerde H. van der Linden vult deze visie aan door te stellen dat het bij poldervorming niet alleen om omkade of bedijkte slikken of buitengronden gaat, maar dat ook in het bewoonde achterland van de polders door daling (inklinking) van de bodem behoefte kan ontstaan om het terrein via sloten en weteringen te ontwateren.

Volgens dezelfde Van Dale is het waterschap een bestuurseenheid in de organisatie van de *waterstaatsbelangen*. Onder toezicht van het provinciebestuur zorgt het voor de waterlozing en waterkering. Doorgaans is het schap ook belast met het onderhoud van wegen en bruggen binnen zijn gebied. In overdrachtelijke zin noemt men tevens het grondgebied onder een dergelijk bestuur waterschap.⁴ Beekman noemde waterschappen verenigingen van gronden met gemeenschappelijke belangen betreffende beveiliging tegen het buitenwater, lozing van binnenwater enzovoort.⁵

Hoe zit dat nou, zijn 'polder' en 'waterschap' hetzelfde? Volgens Van der Linden was aanvankelijk, vooral bij de landaanwinning, het organiseren van het *polderverband* een aangelegenheid van de plaatselijke belanghebbenden. Zodra de centrale of regionale overheid zich ermee gaat bemoeien, begint de overgang naar het waterschapswezen.⁶

Maar doet het bestuur van een polder dus, zo kan men zich afvragen, hetzelfde wat een waterschap doet? Oorspronkelijk wel, maar er waren steeds verschillen in schaal en bevoegdheid. Een polderbestuur is, of beter gezegd was, vooral een plaatselijk, op een vrij kleine schaal, werkzaam gezelschap. Letterlijk genomen komen dergelijke zelfbesturende polders in ons land niet meer. Dat is een gevolg van de vele samenvoegingen in het

Nederlandse waterschapswezen. Er zijn nu in totaal nog maar 26 waterschappen, waarvan er in Limburg en Zeeland ieder slechts twee en in Noord-Brabant drie.

In deze provincie was het begrip 'waterschap' in vroegere eeuwen zeker niet onbekend, maar in de eerste helft van de negentiende eeuw deed bij het provinciebestuur toch vooral de term 'polder' opgeld. Bijvoorbeeld in de titel van het 'Reglement op het beheer der Dijken en Polders in de Provincie Noordbrabant' van 24 februari 1846. Bij de eerste wijzigingen in 1846, 1849 en 1850 hanteerde men nog steeds die term. Eindelijk, bij de vaststelling van het 'Algemeen Reglement voor de Waterschappen' in deze provincie, van 9 november 1861, kwam de term 'waterschap' naar voren.⁷

In plaats van de soms nog uit de tijd van de Republiek stammende reglementen voor de polders kwamen er nu bijzondere reglementen voor ieder waterschapsbestuur. Wanneer kleinere polders om een dergelijk reglement vroegen werd door Provinciale Staten nagegaan of combinatie met aangrenzende gebieden geen betere oplossing was. In 1884 was het zover gekomen dat men in Noord-Brabant de gereglementeerde polders 'waterschappen' noemde. De overige, niet gereglementeerde bedijkte of omkade gebieden werden nog als 'polders' bestempeld.

Historische ontwikkeling

Van der Linden heeft een goed inzicht gegeven in de vroegste ontwikkeling van het waterschapswezen. In een betrekkelijk korte periode, lopende van de twaalfde tot in het begin van de veertiende eeuw, werd vrijwel overal in [het toekomstige] Laag-Nederland de grondslag gelegd voor systematische bovenplaatselijke waterstaatszorg. Daarvoor was niet altijd een waterschap nodig, soms kon men volstaan met een georganiseerde vorm van plaatselijk overleg. Voor een gezamenlijk waterstaatswerk van enige omvang zoals een dam, al dan niet voorzien van sluisen, moest door wederzijds overleg van belanghebbenden het onderhoud enzovoort worden geregeld. Maar zoiets blijft nodig zolang het werk blijft bestaan. Daarom kon men moeilijk buiten een dergelijk overkoepelend gezagsorgaan, polder genoemd. Later in de geschiedenis dwongen veelvuldige rivieroverstromingen en stormvloed tot krachtiger, effectiever organisatievormen onder leiding van vertegenwoordigers van de landelijke [of regionale] machthebbers. Het centrale gezag nam in macht toe, naarmate de nood groter werd. Bij grootscheepse herstelwerkzaamheden of herbedijkingen was de steun van dat gezag onontbeerlijk, wou het land of landsdeel niet voorgoed te gronde gaan. Het vormen van een volkomen nieuw, groter gebied omvattend waterschap was het logische gevolg.⁸

Macht, water en modder

De geschetste gang van zaken past precies op de historische ontwikkeling van de polders en waterschappen in deze streek. De heren van Breda, Bergen op Zoom, Niervaert (Klundert), Steenberg, Zevenbergen en Zwaluwe oefenden ondermeer het recht van aanwas uit. Zodoende hadden zij een beslissende rol bij het indijken van de polders en hun reglementering.⁹ Namens hen waren de domeinraden werkzaam, waaraan de heren hun gezagsuitoefening konden opgedragen. Daarbij was nog van belang dat kleinere gebieden in handen kwamen van de Nassau's die tevens heer (later baron) van Breda waren. Er uiteindelijk nog maar twee heren: de heer van Breda en de heer, later markies, van Bergen op Zoom. De laatste wist na lange juridische geschillen niet alleen binnen zijn kerngebied nabij die stad, maar ook ten noorden van de Mark en Dintel aanzienlijke inpolderingen te realiseren.

Overigens ontbrak in noordelijk Brabant, ook ten tijde van de Republiek, een centraal gezag dat de werkzaamheden van de polderbesturen kon coördineren. Een polder van enige omvang had een eigen bestuur, bestaande uit een dijkgraaf en een aantal heemraden, gezworenen, dijkschepenen of hoe men deze leden verder mocht noemen. Een boekhouder en/of penningmeester behoorde eveneens tot de bestuurders. Belangrijke beslissingen werden genomen door de algemene vergadering van ingelanden, de bezitters van een bepaalde oppervlakte grond in de polder. Dit soort polders kreeg vroeg of laat een reglement, ook wel 'ordonnantie' genoemd, dat de bestuurs- en beheerstaken omvatte. Daar voegde men vaak

een officiële lijst aan toe, die bepalingen of 'keuren' voor het polderbestuur en de ingelanden bevatte, met vooral de boeten die stonden op overtreding van die regels. Er waren echter ook kleinere polders, eigendom van een zeer gering aantal ingelanden, soms maar één. Daar was uiteraard geen bestuur en er bestonden dan ook geen reglementen en keuren. De heren van genoemde gebieden benoemden echter hun plaatselijke schout of regionale drossaard (bestuursambtenaar) tot 'opperdijkgraaf', die in geval van nood (een overstroming bijvoorbeeld) ook over deze niet-gereguleerde polders gezag had. Zo was tenminste een minimum aan bestuurseenheid op waterstaatsgebied –soms alleen op papier –gegarandeerd.

Bij een sterke samenhang van waterstaatkundige belangen ontstonden al in het verre verleden combinaties (zo men wil concentraties) van polderbesturen. De steden in het gebied namen daarbij vaak het initiatief. Een tamelijk vroege combinatie van polders kwam tot stand in Steenbergen, waar vanaf de vijftiende eeuw de polders Oudland en Westland onder één bestuur samengingen. Toen in de zeventiende eeuw door de aanleg van de linie van Steenbergen naar Bergen op Zoom de waterstaatkundige situatie sterk veranderde, kwam een combinatie van Kruisland, Oudland en beide Cromwielpolders tot stand, terwijl het Westland zich meer richtte op samenwerking met de aangrenzende Sint-Ontcommerspolder.

Overstromingen van de polders aan de Schelde brachten de markies van Bergen op Zoom ertoe, ook dáár concentraties tot stand te brengen. Deze gingen helaas al snel teniet als gevolg van de fatale stormvloed van de zestiende eeuw.¹⁰ Nieuwe concentraties kwamen tot stand in de volgende eeuw bij het herbedijken van gebieden die tijdens de Opstand (1568-1648) onder water waren gezet. Een voorbeeld vormden de drie polders van Nieuw-Vossemeer die bij herbedijking (in 1609) een gezamenlijke ringdijk kregen. Een reeks oudere poldertjes vanaf Geertruidenberg tot de Roode Vaart tegen het Hollands Diep kregen kort na de Vrede van Munster in 1648 eveneens een zware zeedijk tegen het aanstormende water. Voortaan bestonden er in dit gebied twee grotere waterstaatkundige bestuurseenheden: de Emiliapolder en de Royale Polder. Afzonderlijk beheerd bleven de polders die in een gezamenlijke commissie toezicht hielden op de waterloop, dijken en sluizen langs en in de haven van Zevenbergen, de zogenaamde 'Haven en Sassen'.

Onder de moderne staat

Door de Franse bezetting in 1795 zagen de hervormers van het binnenlandse bestuur kans een moderne staat in te richten. Als gevolg hiervan maakte deze streek achtereenvolgens deel uit van de Bataafse Republiek, het Koninkrijk Holland, het Franse keizerrijk en het koninkrijk der Nederlanden. Alle regimes vonden dat er een einde moest komen aan de bestuurlijke versnippering op waterstaatsgebied. De centralistisch opgezette regelingen tijdens de Franse overheersing sorteerden echter weinig effect. Binnen het koninkrijk der Nederlanden van 1815 dacht men meer decentraliserend over het waterschapsbeheer. Nu werden de provinciebesturen ermee belast, een en ander onder toezicht van de landsregering.

Men ging voortvarend aan de slag met de afsluiting van de riviermondingen en de verbetering van de waterbeheersing in de stroomgebieden van de beken en watergangen in het achterland. Nadat de rivieren de Mark en Dintel en de Roosendaalsche en Steenbergsche Vliet door sluizen waren afgesloten kwamen als bestuurslichamen twee heemraadschappen tot stand.¹¹ Ook deed het provinciebestuur een poging om aan de waterstaatkundige versnippering in de polders rond Zevenbergen een einde te maken. Voorlopig tevergeefs. Concentraties die er wel kwamen waren Bloemendaal en in de uitwatering gecombineerde polders (1884) en de Klundertse Dijkkring, later omgezet in het waterschap de Vier Polders (1892). Omvangrijke stroomgebieden in het achterland van de Mark kregen eveneens een waterschapsbestuur, zoals de Aa of Weerij (1878) en de Bovenmark (1879). Daarnaast richtten Provinciale Staten waterschappen op om de waterstand te beheersen in kleinere stroomgebieden zoals dat van De Ligne (1917, onder Halsteren en Steenbergen), de Wouwse Gronden (1935), De Noordkil van Ossendrecht en De Zoom (beiden in 1948).¹²

Langs de Hollandse en Zeeuwse stromen concentreerde het provinciebestuur in de jaren dertig van de twintigste eeuw de waterstaatszorg in de Polders van Nieuw-Vosmeer, de Polders van Halsteren en de Volkerakpolders. De polders onder Steenbergen kregen

aanzienlijke gebiedsuitbreidingen met tot dan toe onbestuurde poldergebieden en hun achterlanden onder Halsteren en Wouw.¹³

Een afsluiting van het trage proces van concentraties vormde de watersnood van 1953. Er moest één sterke organisatie komen, belast met het toezicht op het beheer van de buitendijk langs de Hollandse en Zeeuwse stromen. In hetzelfde jaar nog richtte men het hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk op. Dit moest de buitendijken van Geertruidenberg tot en met Bergen op Zoom als één geheel aanpassen aan de nieuwe bedreiging door stormvloed en de waterkeringen in stand houden. Daarmee werd een aantal waterschappen langs de kust 'inliggend', dat wil zeggen dat zij wel zelfstandig bleven, maar een aantal bevoegdheden en taken aan het hoogheemraadschap moesten afstaan. Verdere concentratie kwam tot stand door de oprichting van het waterschap West-Brabant (1970) dat niet alleen West-, maar ook Midden-Brabant omvatte, met 46, respectievelijk 5 inliggende waterschappen.

Door verdere concentraties naar één waterschap

Ook na de oprichting van het overkoepelende hoogheemraadschap bleven bestuurders van mening dat er sterker en grootschaliger diende te worden ingegrepen in de bestaande indeling in kleine waterschappen. De bestuurlijke versnippering diende daarom te worden opgeheven door de vorming van een geringer aantal grotere. Een eerste stap was de oprichting van het waterschap De Striene, waarvoor 15 bestaande waterschappen het veld ruimden. In het achterland kwamen verdergaande concentraties tot stand zoals De Ettense, Rucphense en Hoevense Gronden, De Laakse Vaart en De Ham. De volgende concentraties kwamen als het ware in golfbewegingen tot stand. De drie bestaande heemraadschappen en het waterschap West-Brabant gingen in 1976 op in het grotere hoogheemraadschap West-Brabant. Door het samenvoegen van waterschappen in West-Brabant was hun aantal ondertussen geslonken tot 33.

Verdere concentraties in West-Brabant zouden in 1985-1995 het einde inluiden van de zelfstandige vormen van waterschapsbeheer in deze streek. In 1985 werd hun aantal ingeperkt tot acht waterschappen: Alleen De Aa of Weerij, De Boven-Mark en De Ham bleven bestaan; die waren voorlopig omvangrijk genoeg. Daarnaast ontstonden door concentratie: De Markgronden (ten westen van Breda), De Mark-Vlietlanden (Roosendaal en omgeving), De Agger (ten zuiden van Bergen op Zoom), Zoomvliet (Steenbergen en omgeving) en Vierlinghpolders (in de Noordwesthoek).¹⁴

De volgende stap was de samenvoeging, met ingang van 1 januari 1995, van de acht zo juist vermelde waterschappen samengevoegd tot drie grotere: het Land van Nassau (Willemstad-Zevenbergen-Geertruidenberg), Mark en Weerij (Breda-Etten-Leur), Het Scheldekwartier (Bergen op Zoom-Roosendaal-Steenbergen). Het hoogheemraadschap West-Brabant had voortaan nog rekening te houden met vier inliggende waterschappen: de zojuist genoemde en het Midden-Brabantse waterschap De Dongestroom.

Op 1 januari 2004 zijn tenslotte de vier resterende waterschappen samen met het hoogheemraadschap West-Brabant opgegaan in het waterschap Brabantse Delta. Westelijk Noord-Brabant beslaat ongeveer de helft van dat gebied, Midden-Noord-Brabant de rest.

Waterschapswapens

Wapens in Noord-Brabant

Wanneer we de geschiedenis van de waterschapswapens schetsen is het begrijpelijk dat hun aantal door de concentraties thans geslonken is tot één wapen, dat van het nieuwe waterschap. Het was een vrij jonge geschiedenis, want het voeren van wapens door waterschappen kwam in deze provincie slechts moeizaam op gang. Alleen uit het vroegere Hollandse gebied in Noord-Brabant zijn historische polderwapens bekend: van het college van de Hooge Maasdijk van het Land van Heusden (bevestigd in 1819), van het Oudland van Altena (bevestigd in 1847) en van de Emiliapolder bij Geertruidenberg (17e eeuw, bevestigd in 1967). Het waren stuk voor stuk wapens van de vroegere heren en vrouwen van die gebieden, geen originele

heraldische creaties.

In noordelijk Brabant ontbrak het aan machtige, omvangrijke organisaties als het Hollandse Maasland, Rijnland en Schieland. Luxe objecten, bijvoorbeeld heemraadschapshuizen met hun uitbundige aankleding (exterieur en interieur) kwamen hier niet voor. Van waterschapswapens was dan ook geen sprake. Vaak hadden de polderbesturen hun zetel in de stadhuizen of in raadhuizen van grotere, centraal in hun gebied gelegen dorpen. Zij maakten zo nodig gebruik van de zegels van dorps- of stadsbesturen, of van het persoonlijke zegel van hun dijkgraaf of secretaris.

Ook de moderne wetgeving over het vaststellen of verlenen van wapens ging bijna anderhalve eeuw aan dit gewest voorbij. Het eerste moderne waterschapswapen in Noord-Brabant werd in 1951 verleend aan het waterschap het Stroomgebied van de Dommel, thans waterschap De Dommel in oostelijk Noord-Brabant.¹⁵ Uiteindelijk zijn tot en met 1995 binnen Noord-Brabant 28 wapens voor waterschappen tot stand gekomen. Daarvan zijn 27 wapens door samenvoelingen vervallen, er is er thans slechts één van overgebleven, het zojuist genoemde wapen van De Dommel. Het oudste is het laatst overlevende geworden... Daarnaast is, zoals reeds vermeld, een wapen verleend aan het waterschap Brabantse Delta; de procedure voor een wapen van het Oost-Brabantse waterschap Aa en Maas loopt nog.

Wapens in West- en Midden-Brabant

Het oudste binnen deze streek door de Kroon aan een waterschap verleende wapen was dat van het hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk (1957).¹⁶ Het is een nogal conventioneel wapen, aansluitend bij de systematiek van het provinciewapen van Zeeland dat het element land (de Hollands/Zeeuwse leeuw) in de bovenhelft combineert met het element water (de golvende blauwe en witte balken) in de benedenhelft. De leeuw is in het Bandijk –wapen vervangen door drie rode schuinkruisjes. Het wapenschild wordt gehouden door twee gouden (Brabantse) leeuwen. Het volgende verleende wapen, dat van het heemraadschap van De Mark en Dintel, probeert enige modernere elementen in beeld te brengen, namelijk het sluizencomplex van Dintelsas en de industrie in het gebied. Het bevat behalve de kroon geen traditionele elementen. Dit wapen heeft geen schildhouders.¹⁷

De door samenvoeging ontstane waterschappen stonden open voor het voeren van officiële wapens, bijvoorbeeld De Striene en De Ham.¹⁸ Twee oudere waterschappen, de Aa of Weerijns en De Boven-Mark, kregen pas in 1968 een wapen.¹⁹ Dit was mede het resultaat van een 'kruistocht' die de bekende Noord-Nederlandse heraldicus mr. G.A. Bontekoe, in die jaren door heel Nederland ondernam om blazoenen in zijn eigen stijl te propageren. In het oosten van in deze provincie ontwierp hij wapens voor de waterschappen De Alm en Biesbosch, evenals De Zandleij.²⁰ Zij kregen een wapen in de voor Bontekoe eigen stijl. Het oordeel over zijn wapen ontwerpen is nogal uiteenlopend. Naast lof oogstte hij ook kritiek. Hij voegde elementen uit de buitenlandse (in het bijzonder Schotse) heraldiek aan zijn ontwerpen toe. Origineel is wel het toepassen van in de Nederlandse wapens zelden gebruikte figuren zoals hermelijnstaartjes, krukkenvair, klaverbladen, geschulpte zomen en dergelijke.

Een goed geslaagd voorbeeld van Bontekoe's wapenkunst is het wapen van het waterschap De Ham: in de zwarte benedenhelft duidt een gouden streep de voormalige grens van Brabant en Holland aan, die door dit gebied liep. De daarmee verbonden elf klaverbladen moeten de toen opgeheven waterschappen voorstellen. Minder geslaagd lijkt mij het wapen van de Haagse Beemden.²¹ Het geheel komt over als een willekeurig samenraapsel van weinig streekgebonden elementen, alleen de ene boom in de benedenhelft moet verwijzen naar het wapen van de vroegere gemeente Princenhage, dat er overigens drie bevatte. Ook het wapen van De Dongestroom (oorspronkelijk verleend aan het waterschap De Donge) zal in de toekomst weinig bewondering oogsten. Op het eerste gezicht lijkt het geen enkel naar de streek verwijzend element te bevatten. Alleen door de nodige uitleg kom je te weten dat de golvende balk de rivier De Donge moet voorstellen, het gouden veld het zandgebied en het zeldzame krukkenvair de uitgeveende gronden.²²

Bontekoe tekende ook de ontwerpen voor de wapens van het waterschap West-Brabant (1972) en van het hoogheemraadschap van dezelfde naam (1976).²³ Vooral in het laatste zijn

de voor hem kenmerkende elementen tot een minimum beperkt, zodat het geheel er vrij conventioneel uitziet. Dit wordt bevorderd doordat kroon en schildhouders van een rechtsvoorganger van het hoogheemraadschap, de Brabantse Bandijk, zijn overgenomen. Bovendien is het wapen van het centrum van het gebied, de stad Breda, als schouderchild op de Brabantse leeuw in het schild is geplaatst.

Een nieuwe tijd brak in de jaren tachtig en negentig aan met de vorming van acht grotere waterschappen. De nieuwe (of toekomstige) besturen gaven mij als secretaris van de Noordbrabantse commissie opdracht nieuwe wapens te ontwerpen, waarbij doorgaans traditionele stukken uit de gewestelijke heraldiek werden gecombineerd met figuren uit de wapens van opgeheven waterschappen. Dat zijn onder meer maliën of ruiten, afkomstig uit het wapen van de heren en markiezen van Bergen op Zoom uit het geslacht Glymes²⁴ en de Nassause leeuw en/of de hoorn van Orange uit het wapen van de Oranje-Nassaus.²⁵ Hoewel ook buiten de waterschapsheraldiek niet onbekend, dienen vaak gegolfde balken als aanduiding van de zorg voor afwering, beheersing en kwaliteit van het water.

Het waterschap heet Brabantse Delta is ontstaan uit alle tot dusverre genoemde waterschappen. Het wapen bevat traditionele elementen zoals de Brabantse leeuw, de hoorn van de Oranjes en de schuinkruisjes van Breda. Die moeten het hele gebied symboliseren. De golvende dwarsbalk stempelt het geheel als een waterschapswapen. Kroon en schildhouders zijn overgenomen van de rechtsvoorganger het hoogheemraadschap West-Brabant, zoals die ze op zijn beurt heeft overgenomen van de Brabantse Bandijk.²⁶

De afzonderlijke waterschapswapens

Hierna worden de wapens besproken volgende de chronologische volgorde, waarin zij verleend zijn.

De Brabantse Bandijk

In dit in 1957 verleende wapen is de taak van het hoogheemraadschap in beeld gebracht, namelijk de bescherming van het land, gesymboliseerd door de schuinkruisjes, tegen het water, aangegeven door de golvende dwarsbalken. De kroon van vijf bladeren wijst op de hogere rang van de Bandijk ten opzichte van andere waterschappen. De leeuwen zijn ontleend aan het provinciale wapen.²⁷ (beschr. 4, afb. 1)

Mark en Dintel

Een leeg schild met een golvende balk komt al voor op een penning van de dijkgraaf uit de negentiende eeuw. De penning, gegraveerd door N. Pruyboom, bevat geen kleuraanduiding. In het randschrift de oprichtingsdatum van het waterschap, 1805. Het bestuur liet rond 1920 nog een inktstempel met hetzelfde schild maken. Overigens voerde de eerste dijkgraaf een zegel met het koninklijke wapen. In het in 1959 verleende wapen is de rivier met zijn afsluitingen (sluizen en dammen) wederom gesymboliseerd door een golvende balk. In het midden is deze verbroken van zilver, om de afsluiting aan de monding door sluizen weer te geven. Het twaalfandige rad symboliseert de industrie. De landbouw is vertegenwoordigd door suikerbieten, in die tijd het voornaamste product van de streek.²⁸ (beschr. 13, afb. 2)

De Striene

Het waterschap ontleent zijn naam aan de verdwenen rivier De Striene die in de Middeleeuwen gelopen moet hebben van Strijenham aan de zuidwestkant van het eiland Tholen noordwaarts door dat eiland naar de Krabbenkreek en van daar via het Slaak en het Volkerak naar het eiland De Hoekse Waard. Daar kwam de rivier bij Strijenmonde, gelegen de buurt van Westmaas, op de Oude Maas uit. De namen van de polders Oud- en Nieuw Strijen op Tholen en van de dorpen Strijen en Cromstrijen op de Hoekse Waard zouden zijn aan de rivier ontleend zijn. Vroeger dacht men dat er een Frankisch graafschap of gouw van de naam

Strijen zou hebben bestaan, wat echter op een achterhaalde zienswijze berust. Het vermeende graafschap zou zich over een deel van zuidelijk Holland en vrijwel geheel West-Brabant hebben uitgestrekt. Het in 1960 verleende wapen is ontworpen door Willem van Ham. Het is gedeeld: de rechter schildhelft stelt het wapen voor van de markiezen van Bergen op Zoom uit het geslacht Glymes, dat tevens dienst heeft gedaan als wapen van de toenmalige gemeenten Fijnaart en Heijningen en Standdaarbuiten. De linker schildhelft vormt zowel het wapen van de gemeente Zevenbergen (een breuk van het wapen van Strijen) als de benedenhelft van het wapen van Willemstad (een breuk van de wapens van Breda/Bergen op Zoom), terwijl de schuinkruisjes, in veranderde kleuren (goud op een zwart veld), bovendien het gebied van de gemeente Klundert representeren.²⁹ De kroon is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels (beschr. 17, afb 3)

De Emiliapolder

Het waterschap De Emiliapolder polder ontleende zijn naam aan Amalia van Solms, echtgenote van prins Frederik Hendrik van Oranje, graaf van Nassau,³⁰ die de kleinere bekadingen en poldertjes tussen Geertruidenberg en Zwaluwe met een zeedijk liet versterken. Hij was de grootste grondbezitter in dit gebied van 21 poldertjes, waaromheen in zijn opdracht een zeedijk werd gelegd.

De polder voerde al in de zeventiende eeuw een wapen, dat in feite een vereenvoudiging was van het familiewapen van Amalia. Het is afgebeeld op een in het rijksmuseum te Amsterdam bewaard kussenovertrek uit 1711. De kwartieren van het op dit voorwerp afgebeelde schild kunnen worden omschreven als: Gedeeld: I. Gevierendeeld van 1-4 *Münzenberg* (doorsneden) en 2-3 *Solms* (een [hier omgewende] leeuw); II. Gevierendeeld van 1-4 *Sonnenwalde* (een leeuw) en 2-3 *Wildenfels* (een vierblad). De vijf oorspronkelijk ronde bloembladeren zijn in het polderwapen omgevormd tot spitse vierbladige. Het schild wordt gehouden door twee leeuwen, die tevens een vijfbladige kroon boven het schild vasthouden. In plaats van de spelling *Amalia* kwam tijdens haar leven die van *Emilia* veelvuldig voor. De verlening van het wapen in 1967 is door het toenmalige bestuur aangevraagd op voorstel van Willem van Ham. Daarbij zijn de kroon en de schildhoudende leeuwen weggelaten, die nog in 1711 werden gevoerd. De voor waterschappen gebruikelijke kroon van drie bladeren en twee parels is daarvoor in de plaats gekomen.³¹ (beschr. 8, afb. 4)

De Haagse Beemden

Het wapen, verleend in 1968, is ontworpen door de meergenoemde G.J. Bontekoe.

De tien driehoekige geren in het eerste kwartier herinneren aan de tien voormalige, kleinere waterschappen die in het waterschap zijn samengevoegd. De kleuren rood en wit zijn die van de Baronie van Breda. De molenwieken in het tweede kwartier herinneren aan de historische bemalinginrichtingen, waarvan in 1968 nog een watermolen restte. De kraaien herinneren aan het in 1963 in gebruik genomen gemaal 'Het Kraaiennest' en symboliseren in dit geval ook de moderne bemalingstechnieken. De lindeboom is afkomstig uit het wapen van toenmalige gemeente Prinsenbeek, dat op zijn beurt is ontleend aan het oude wapen van de voormalige gemeente Princenhage.³² (beschr. 9, afb. 5)

Aa of Weerij

Het waterschap ontleent zijn naam aan het gelijknamige riviertje, dat in België ontspringt. Het wapen, verleend in 1968, is ontworpen door Bontekoe.

De golvende blauwe paal in dit wapen symboliseert het riviertje de Aa of Weerij. De rode dwarsbalk, waarop een gouden ketting, vertegenwoordigt de rijksgrens met België. De beide zwarte molenraderen herinneren aan de watermolens die in de streek hebben gestaan. Met twee everskoppen wordt in beeld gebracht dat in dit gebied vroeger een rijke wildstand voorkwam. Het hartschild duidt op de ligging binnen de Baronie van Breda. De kroon is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels.³³ (beschr. 1, afb. 6)

De Boven-Mark

Het wapen is ontworpen door G.J. Bontekoe en verleend in 1968. Het vertoont in het eerste kwartier de drie schuinkruisjes en de kleuren uit het wapen van de heren van Breda en Schoten, de oudst regerende familie in het Land van Breda (twaalfde eeuw tot 1285). Dit werd tevens het wapen van de stad en van de gelijknamige Baronie. Het lid van de Provinciale Staten van Noord-Brabant Mr. J.W. van den Biesen (1839-1919), afkomstig uit Ginneken), speelde voor en ten tijde van de oprichting (in 1879) een belangrijke rol als voorzitter van het voorlopige bestuur. Daarom staat in het tweede kwartier een blauw uitgeschulpt kruis, het hoofdbestanddeel van het familiewapen van genoemde Van den Biesen. Het tegenhermelijn in de benedenhelft van het schild symboliseert het met wollegras begroeide hoogveen waardoor de Boven-Mark loopt. De zilveren geënte dwarsbalk is gekozen als symbool voor dit riviertje, dat een slingerend beloop heeft.³⁴ (beschr. 3, afb. 7)

West-Brabant, waterschap

Het wapen, verleend in 1972, is tot stand gekomen naar een (gewijzigd) ontwerp van Bontekoe. De leeuw is ontleend aan het provinciewapen. Het zwarte veld is met (water)druppels bezaaid om het door het waterschap gezuiverde water weer te geven. Het schild heeft een ingeschulpte zilveren zoom, die de oploop van de golven langs de dijken symboliseert. De zwarte schildboord moet de dijken in beeld brengen. De kroon is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels.³⁵ (beschr. 20, afb. 8)

De Ham

Het waterschap ontleende zijn naam aan het krekengebied De Ham, dat eerder zijn naam gaf aan het vroegere waterschap De Hamse Polders, gelegen onder Hooge en Lage Zwaluwe. De voornaamste kreek, De Ham genoemd, stond eertijds in open verbinding met de Amer.

In dit door Bontekoe ontworpen wapen, verleend in 1974, heeft hij de oudere concentraties van polders langs de noordelijke dijk van het waterschap in de vorm van de Emiliapolder en de Royalepolder in de bovenhelft van het wapen gesymboliseerd.

Het bestaande wapen van de Emiliapolder was te ingewikkeld om in zijn geheel in het nieuwe wapen op te nemen, maar de meest markante figuur eruit, de leeuw van Solms, leende zich er wel voor om in het eerste kwartier te worden geplaatst. Om de Royale Polder te vertegenwoordigen werd in het tweede kwartier het kwartier *Engeland* (drie gaande, aanzierende leeuwen) uit het Britse koninklijke wapen opgenomen. De Royale polder was genoemd naar Maria Henriette (Mary) Stuart, Princess Royal, dochter van de toenmalige koning van Groot-Brittannië Karel I, echtgenote van Willem II, stadhouder van Holland en andere provincies, moeder van prins Willem III, eveneens stadhouder, sinds 1688 koning van dat land.³⁶

Voor de benedenhelft van het wapen heeft Bontekoe gebruik gemaakt van het gegeven dat de vroegere grens van Holland en Brabant tot 1795 het waterschapsgebied doorsneed langs een vrij rechte, van Oost naar West verlopende lijn. Hij verwerkte dit gegeven in een gouden streep, waaraan elf klaverbladen die de elf waterschappen voorstellen, die eertijds aan weerskanten van deze oude grens lagen. De kroon is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels.³⁷ (beschr. 10, afb. 9)³⁸

De Dongestroom

Het wapen, verleend in 1976, was al eerder verleend aan het waterschap De Donge. Het ontwerp is van de hand van meergenoemde Bontekoe.

De golvende paal in het wapen duidt de rivier De Donge aan. Het grootste deel van het waterschap bestaat uit lichte zandgronden, in het wapen aangeduid door goud (=geel). Het schildhoofd in krukkenvair, hier zwart en zilver =wit) gekleurd legt de herinnering vast aan het landschapsbeeld dat in het noordelijkste deel van het gebied ontstond bij de

vervening van de daar gelegen gronden. Men groef namelijk bij die nijverheid tot beneden de grondwaterspiegel rechthoekige gaten in het veen. De gaten liepen vol water. Vervolgens werd de uitgegraven specie gedroogd, totdat er turf van kon worden gestoken. Ter verlevendiging is aan weerskanten van die paal een everskop aangebracht. Deze herinnert aan de jacht op wilde zwijnen in dit gebied. Die richtten in de tweede helft van de achttiende eeuw grote overlast aan. Aan het wapen is de voor waterschappen gebruikelijke kroon van drie bladeren en twee parels toegevoegd.³⁹ (beschr. 7, afb. 10)

West-Brabant , hoogheemraadschap

Ook dit wapen is totstandgekomen naar een ontwerp van Bontekoe en verleend in 1976. Hierbij vormde het bestaande wapen van het waterschap West-Brabant de grondslag. De Brabantse leeuw is geplaatst op een zwart veld. Aan de leeuw is een rood schouderchild toegevoegd met drie zilveren schuinkruisjes, terwijl de zilveren druppels uit het wapen van het waterschap West-Brabant zijn weggelaten. Als uitwendige versierselen zijn de vijfbladige kroon en de schildhoudende Brabantse leeuwen toegevoegd die ook voorkwamen in het wapen van het hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk. De kroon is de voor hoogheemraadschappen gebruikelijke van vier bladeren en drie parels. Deze werd reeds gevoerd door de rechtsvoorganger, het genoemde hoogheemraadschap.⁴⁰ (beschr. 19, afb. 11)

Markgronden

Het wapen, verleend in 1986, is ontworpen door Willem van Ham. Hierin komt in de bovenhelft van het schild de lindeboom uit het wapen van De Haagse Beemden voor, om esthetische redenen in tweevoud. In de benedenhelft van het wapen symboliseren groene turven de vroegere turfwinning in het gebied. De golvende dwarsbalk van azuur (blauw) vertegenwoordigde de rivier de Mark, waaraan het waterschap zijn naam ontleende. Eén van de burchten uit het wapen van de gemeente Etten-Leur werd in het hartschild gezet om de plaats van vestiging van het waterschap aan te geven. Hierdoor is tevens een ander onderdeel, het vroegere waterschap De Ettense Beemden, in het wapen vertegenwoordigd. De kroon is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels.⁴¹ (beschr. 14, afb. 12)

Mark-Vlietlanden

Het wapen van dit waterschap, ontworpen door Willem van Ham, is verleend in 1987. Het ontwerp kwam tot stand in samenspraak met het toekomstige bestuur. In het wapen zijn de voormalige heemraadschappen de Mark en Dintel en de Roosendaalsche en Steenbergische Vliet aangeduid door een blauwe tweelingbalk. Het streekeigene wordt gerepresenteerd door symbolen, ontleend aan de wapens van de voornaamste in het waterschap gelegen gemeenten: in de bovenhelft de burcht uit het wapen van Hoeven, geflankeerd door rozen uit het wapen van Roosendaal en Nispen. De drie maliën in de benedenhelft komen voor in de gemeentewapens van Oudenbosch, Oud en Nieuw Gastel en Rucphen. De kroon is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels.⁴² (beschr. 15, afb. 13)

Zoomvliet

Bij het samenstellen van het wapen, ontworpen door Willem van Ham, verleend in 1988, is uitgegaan van het streven naar representatie van de historische gebieden waarbinnen de samengevoegde waterschappen zijn gevormd. Dit zijn de vroegere heerlijkheden Steenbergen en Vossemeer alsmede delen van het Markiezaat van Bergen op Zoom, met name van Bergen op Zoom, Halsteren, Oud en Nieuw Gastel en Wouw.

Voor de polders onder Steenbergen werd in de bovenhelft de leeuw uit het wapen van Nassau opgenomen, mede omdat het merendeel van de polders bedijkt is op initiatief van de Nassau's als heren van Steenbergen. De golvende balk is ontleend aan het wapen van de

voormalige gemeenten Oud- en Nieuw Vossemeer. De golvende balk symboliseert tevens het element 'water' en onderstreept het karakter van het wapen als waterschapswapen. In de benedenhelft van het wapen zijn drie maliën of doorboorde ruiten uit het wapen van Glymes opgenomen om de gebiedsdelen uit het vroegere Markiezaat van Bergen op Zoom aan te duiden. De kroon is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels.⁴³ (beschr. 21, afb. 14).

Vierlinghpolders

Het waterschap ontleent zijn naam aan het geslacht Vierlingh, dat zijn bekendheid dankt aan Andries Vierlingh (c.1507-c.1579), rentmeester van Steenberg en dijkgraaf aldaar, schrijver van het waterstaatkundige werk *Tractaet van Dijkkagie*. Hij vervulde in zijn loopbaan tevens een belangrijke rol bij bedijkingen en andere waterschapswerken, zowel in als buiten deze streek.

Het dagelijks bestuur van dit waterschap wenste oorspronkelijk dat het uiterlijk van dit blazoen zo dicht mogelijk zou blijven bij dat van het opgeheven waterschap De Striene. Dit was samengesteld uit het gehele wapen van Glymes en een zilveren veld met drie rode schuinkruisjes.

Er diende echter een symbool voor de waterschappen onder Dinteloord aan te worden toegevoegd. In het wapen van de toenmalige gemeente, thans dorpswapen van Dinteloord, komt de hoorn uit het wapen van Oranje voor. Het leek gepast in het definitieve ontwerp van het wapen, verleend in 1989, deze hoorn ook op te nemen, vooral met het oog op de historische banden tussen het huis van Oranje-Nassau in deze streek. Het wapen van Oranje kan worden omschreven als: in goud een jachthoorn van azuur(blauw), gesnoerd en geopend van keel, beslagen met zilver.

Aan het wapen van Glymes is het meest kenmerkende deel ontleend, namelijk de groene benedenhelft met drie zilveren maliën; daarnaast zijn de drie schuinkruisjes uit het wapen aangebracht. Aan het door het waterschap ingediende ontwerp voegde de Hoge Raad van Adel een nieuw element toe: een ingedreven, afgesneden rode schildpunt waarop een vijfbladige bloem van goud als verwijzing naar het geslacht Vierlingh. Een oplossing, waaraan een zekere inventiviteit niet ontzegd mag worden, hoewel deze variant in Nederland betrekkelijk weinig voorkomt. Het wapen van deze familie kan worden omschreven als: *in azuur een gouden dwarsbalk, vergezeld boven van twee, beneden van een gouden vijfblad*. De kroon van het wapen van de Vierlinghpolders is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels.⁴⁴ (beschr. 18, afb. 15)

De Agger

Van belang voor de naamgeving van dit waterschap was de staatkundige scheiding tussen Brabant en Zeeland, die samenviel met de waterloop de Agger, een verland gedeelte van een vroegere zijtak van de Schelde die eeuwenlang een deel van de grens heeft gevormd tussen Brabant en Zeeland en daarna nog (tot 1997) tussen de gemeenten Ossendrecht en Woensdrecht. Een daaraan gelegen, geheel verdwenen dorp en ambachtsheerlijkheid droeg mede de naam Agger.

Het in 1990 verleende wapen, ontworpen door Willem van Ham, vertoont in het schildveld een aantal golvende balken, wat herinnert aan de bestuursstructuur van het waterschap, dat gevormd is uit elf voormalige waterschappen. De maliën kwamen voor in de wapens van enige inmiddels opgeheven gemeenten die tot het voormalige Markiezaat van Bergen op Zoom hadden behoord: Halsteren, Ossendrecht, Woensdrecht en Wouw. Deze zijn op hun beurt ontleend aan het wapen van het geslacht Glymes. Het hartschild is ontleend aan het wapen van de ambachtsheerlijkheid Agger. Dit bestond uit een zwarte lelie op een gouden schild. De kroon is de voor waterschappen gebruikelijke van drie bladeren en twee parels.⁴⁵ (beschr. 2, afb. 16)

Het Scheldekwartier

De naam van het waterschap wijst op de ligging aan de Ooster- en Westerschelde.

Het wapen, naar ontwerp van Willem van Ham, is in 1995 verleend. De besturen van de drie waterschappen die in het Scheldekwartier zijn opgegaan hebben een voorkeur uitgesproken voor een ontwerp waarin zowel elementen van de huidige wapens zijn terug te vinden als gebiedskenmerken worden gesymboliseerd.

Een golvende dwarsbalk komt voor in de wapens van elk van de drie voormalige waterschappen Agger, Mark-Vlietlanden en Zoomvliet. De dwarsbalk is enkelvoudig, om de nieuwe eenheid aan te duiden en tevens om de zorg voor een schoon milieu te onderstrepen. De burcht in het eerste kwartier in de bovenhelft van het wapen is ontleend aan het wapen van de Mark-Vlietlanden, maar vertegenwoordigt tevens de bebouwde oppervlakten (de steden en dorpen) binnen het gehele gebied. De kleuren keel (rood) en zilver (wit) komen tevens voor in de wapens van de grootste gemeenten binnen het nieuwe waterschap (Bergen op Zoom en Roosendaal). De lelie in het tweede kwartier is ontleend aan het wapen van het voormalige waterschap De Agger, maar symboliseert tevens de agrarische gebieden binnen het gehele nieuwe waterschap.

De benedenhelft vertegenwoordigt door zijn groene kleur de natuurterreinen die een belangrijk component van het waterschapsgebied uitmaken. De zilveren maliën kwamen voor in de wapens van (nadien opgeheven) zeven gemeenten in het gebied: Halsteren, Ossendrecht, Oudenbosch, Oud en Nieuw Gastel, Rucphen, Woensdrecht en Wouw, evenals in de wapens van de voormalige waterschappen Zoomvliet en de Mark-Vlietlanden. Het wapen is gedekt met de voor waterschappen gebruikelijke kroon van drie bladeren en twee parels.⁴⁶ (beschr. 16, afb. 17)

Het Land van Nassau

De naam van het waterschap wijst op de dominante rol die het geslacht van Oranje-Nassau vervulde in de bedijkingen van het gebied. In het wapen, verleend in 1995, en ontworpen door Willem van Ham, zijn elementen van de wapens van de opgeheven waterschappen De Striene en de Vierlinghpolders terug te vinden.

Aan het wapen van de Vierlinghpolders is de golvende doorsnijding ontleend om aan te duiden dat het hier een waterschapswapen betreft. Met de hoorn is de eenheid van Oranje en Nassau gesymboliseerd die van een zodanig belang is gebleken voor het ontstaan van het uitgestrekte polderland. Om esthetische redenen en tevens om de kleurstelling van het wapen van Nassau in het wapen zichtbaar te maken, zijn de kleuren van veld en wapenfiguur omgewisseld.

Voor de benedenhelft van het wapen viel de keuze op de drie schuinkruisjes die voorkomen in de wapens van de toenmalige gemeenten Made en Drimmelen, Klundert, Willemstad en Zevenbergen. Zij maken tevens deel uit van de wapens van de voormalige waterschappen. Het wapen wordt gedekt door de voor waterschappen gebruikelijke gouden kroon van drie bladeren en twee parels.⁴⁷ (beschr. 11, afb. 18).

Mark en Weerij

Bij het voorbereiden van het ontwerp (door Willem van Ham) voor dit in 1995 verleende wapen bleek bij het bestuur de wens te bestaan dat daarin een aantal elementen uit de wapens van de bij de vorming opgeheven waterschappen zou worden opgenomen.

Over de deellijn is de golvende dwarsbalk geplaatst die in de bestaande wapens van de gelijknamige waterschappen de rivieren de Mark en de Aa of Weerij symboliseerde. De balk is dubbel wegens de bestaande heraldische regels, om esthetische redenen en ook omdat hierdoor twee rivieren worden gerepresenteerd. De lindeboom uit het wapen van De Markgronden staat eveneens in het wapen om de bosgebieden in het waterschapsgebied, waarvan het Mastbos nabij Breda het bekendste is, te representeren. Het molenrad komt uit het wapen van het waterschap De Aa of Weerij en symboliseert nu tevens de zorg voor de afvoer en voor de zuiverheid van het water in het gebied.

De benedenhelft van het wapenschild met de drie schuinkruisjes symboliseert de Baronie van Breda, de streek waarin het waterschap is gelegen. De kroon met drie bladeren en twee parels is in Nederland gebruikelijk om de wapenschilden van lagere overheden, in dit geval van een waterschap, mee te dekken.⁴⁸ (beschr. 13, afb. 19).

Brabantse Delta

Het wapen is verleend in 2004 en ontworpen door Willem van Ham. Bij het ontwerp is ervan uitgegaan dat daarin zowel de beheerstaken als de traditionele elementen van het beheerde gebied dienen te worden gesymboliseerd. Centraal staat de golvende balk. Deze kwam voor in de wapens van de opgeheven waterschappen Mark en Weerij en Scheldekwartier. De wapenfiguur symboliseert het water of het waterbeheer. De balk is blauw gekleurd, evenals de paal in het wapen van het voormalige waterschap De Dongestroom. Mede om de heraldische regels te eerbiedigen zijn er smalle zilveren zomen aan toegevoegd. Blauw en zilver als aanduiding van water kwam ook voor in het wapen van Mark en Weerij en alleen zilver in dat van het Scheldekwartier. In het wapen van het hoogheemraadschap was een golvende schildzoom opgenomen die het 'oprukkende water' moest symboliseren. De gouden leeuw uit het provinciewapen van Noord-Brabant en de drie zilveren schuinkruisjes van het Land van Breda prijken ook in het wapen van het gewezen hoogheemraadschap. Ook zinspeelt het edele dier op de naam van het waterschap.

In het tweede kwartier is de hoorn uit het wapen van het prinsdom Orange opgenomen om de verdiensten van dat geslacht voor de inpolderingen binnen het waterschap vast te memoriseren. Deze hoorn kwam (in omgewisselde kleuren) eveneens voor in het wapen van het waterschap Land van Nassau.

In de benedenhelft zijn door het rode veld met de zilveren schuinkruisjes de gebieden vertegenwoordigd die voorheen tot de Baronie van Breda of tot het Markiezaat van Bergen op Zoom behoorden. Het wapen met de schuinkruisjes werd gevoerd door de heer van Breda, wiens gebied zich in de twaalfde en dertiende eeuw over de gehele streek van de latere Baronie en van het Markiezaat uitstreckte. De schuinkruisjes stonden eveneens in de wapens van het opgeheven hoogheemraadschap van West-Brabant (als schouderschild van de leeuw), van het waterschap Land van Nassau (in omgewisselde kleuren) en van het waterschap Mark en Weerij (benedenhelft).

Het waterschap heeft de bekroning en de schildhouders van één van zijn rechtsvoorgangers overgenomen. In dit geval zijn het de vijfbladige kroon en de gouden leeuwen die het wapen van het hoogheemraadschap hielden. Het wapenensemble wordt aan de benedenzijde afgesloten met een terras, dat daarin eveneens voorkwam.⁴⁹ (beschr. 4, afb. 20)

De waterschapsvlaggen

Officiële vlaggen zijn vlaggen die door een bestuur zijn ingesteld, al dan niet met advies van of gevolgd door registratie bij de Hoge Raad van Adel. Het dagelijks bestuur van het heemraadschap van de Mark en Dintel voerde in juli 1959 een vlag in van vijf evenhoge banen, van boven naar beneden in de kleuren wit, geel, groen, rood, zwart. Hierdoor zijn de schildkleur en die van de wapenfiguren weergegeven. De vlag werd ontworpen door J. van der Drift, toenmalig tekenaar bij de Hoge Raad. Een dergelijke vlag zegt buitenstaanders vrijwel niets. De Hoge Raad van Adel adviseerde in deze periode dergelijke vlaggen voor aan alle openbare lichamen die om een ontwerp verzochten. Afb. 21 Bontekoe was een voorstander van effen vlaggen waarop het volledige wapen. Wellicht door zijn invloed voerden het hoogheemraadschap West-Brabant en het waterschap De Dongestroom dergelijke vlaggen. Hij was onbewust een voorloper van de thans algemeen gebruikte effen (doorgaans witte) vlaggen met het logo van het waterschap. Dit gold voor de drie bovengenoemde, in 1995 opgerichte waterschappen.⁵⁰ Ook het waterschap Brabantse Delta voert een logovlag. Deze bestaat in hoofdzaak uit twee evenhoge banen van wit en blauw, beneden is nog een zeer smalle groene baan toegevoegd. In de witte baan het logo

van het waterschap. In het logo staat het groene vlak met de 'cirkel' voor het beschermen van het stroomgebied. Het blauwe vlak staat voor de waterloop, die van het land kan afstromen, of naar het land toe. De vier witte 'lijnen' (banen) staan voor optimaal waterbeheer. Het 'wiebertje', een eenmaal gegolfde rechthoek, die schuin op zijn punt staat, moet de planologische aanpak van het waterschap aanduiden. De betekenis van de banen in de vlag zelf worden niet verklaard.⁵¹ afb. 22

Bijlage. Lijst van de besproken waterschappen, historische gegevens en wapens

In deze lijst zijn de waterschapswapens opgenomen in alfabetische volgorde.

1. De Aa of Weerijs

Opgericht 1879.⁵² Opgeheven met ingang van 1 januari 1995. *Rechtsopvolger:* Mark en Weerijs.

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 12 juni 1968, nr. 8 en daarin omschreven als: *In zilver een golvende paal van azuur, waaroverheen een dwarsbalk van keel, beladen met een tot de schildranden reikende ketting van goud; rechts boven en links onder vergezeld van een molenrad van sabel, links boven en rechts onder van een kort afgesneden everkop, eveneens van sabel met zilveren houwens en getongd van keel. Een hartschild van keel, beladen met drie Sint-Andrieskruisjes van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paalen.*

2. De Agger

Opgericht met ingang van 1 januari 1988. Opgeheven met ingang van 1 januari 1995. *Rechtsopvolger:* Het Scheldekwartier

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 14 maart 1990, No. 89.031579 en daarin omschreven als: *In zilver vijf golvende dwarsbalken van sinopel; in een hartschild van goud een lelie van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

3. De Boven-Mark

Opgericht 1879. Opgeheven met ingang van 1 januari 1986. *Rechtsopvolger:* De Markgronden.

Het wapen werd aan het waterschap verleend bij Koninklijk Besluit van 17 december 1968, Nr. 38 en kan worden omschreven als volgt: *Doorsneden: I. gedeeld: I. in keel drie schuinkruisjes van zilver; 2. in zilver een uitgeschulpt kruis van azuur; II. in tegenhermelijn een versmalde geënte dwarsbalk van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paalen.*

4. De Brabantse Bandijk

Opgericht met ingang van 1 januari 1954. Opgeheven met ingang van 1 januari 1977. *Rechtsopvolger:* Het hoogheemraadschap West-Brabant.

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 2 maart 1957, nr. 8, en daarin omschreven als: *Golvend doorsneden: I. in goud drie St. Andrieskruisjes van keel. II. Golvend gedwarsbalkt van zes stukken van azuur en zilver. Het schild gedekt door een gouden kroon van vijf bladeren en ter wederzijde gehouden door een leeuw van goud, getongd en genageld van keel.*

5. Brabantse Delta

Opgericht met ingang van 1 januari 2004.

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 29 juni 2004, no: 04. 002319, en daarin omschreven als: *Doorsneden door een golvende dwarsbalk van azuur, golvend gezoomd van zilver; I gedeeld; a in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b in goud een jachthoorn van*

azuur, geopend, gemonnd en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt door een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.

6. De Donge

Het hierna onder nr. 7 beschreven wapen is verleend bij Kon. Besluit van 19 mei 1969. Na de opheffing van dit waterschap is het opnieuw verleend aan zijn rechtsopvolger, De Dongestroom.

7. De Dongestroom

Opgericht in 1976. Opgeheven met ingang van 1 januari 2004. *Rechtsopvolger:* Brabantse Delta.

Wapen: Het wapen is aan het waterschap verleend bij Koninklijk Besluit van Kon. Besluit van 13 dec. 1978 nr. 16, hetzelfde wapen was eerder bij Kon. Besluit van 19 mei 1969 nr. 9 verleend aan het nadien opgeheven waterschap De Donge:

In goud een schildhoofd van krukkenvair, sabel en zilver; over alles heen een golvende paal van azuur, op het gouden veld aan weerszijden vergezeld van een kort afgesneden everskop van sabel, getongd van keel en met houwens van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.

8. Emiliapolder

Opgeheven met ingang van 1 februari 1972. *Rechtsopvolger:* De Ham.

Wapen: Het wapen is aan het waterschap verleend bij Koninklijk Besluit van 28 februari 1967, No. 10 en kan worden omschreven als volgt: *Gedeeld : I. Gevierendeeld : I en IV. doorsneden van keel en goud; II. en III. In goud een omgewende leeuw van azuur, getongd van keel; II. Gevierendeeld : I en IV. In sabel een leeuw van zilver; II en III. In goud een vierblad van sabel, geknopt van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paaren.*

9. Haagse Beemden

Opgericht met ingang van 1 juli 1942. Opgeheven met ingang van 1 januari 1986. *Rechtsopvolger:* De Markgronden.

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 3 augustus 1968, nr 19 en daarin omschreven als: *Doorsneden: I gedeeld, a. doorsneden en vervolgens gegeerd van tien stukken van keel en zilver, b. in goud vier molenwieken van sabel geplaatst in de vorm van een schuin kruis; II in zilver een uitgerukte lindeboofl van sinopel, ter weerszijden vergezeld van een omgewende vliegende kraai van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paaren!*

10. De Ham

Opgericht met ingang van 1 februari 1972. Opgeheven met ingang van 1 januari 1995. *Rechtsopvolger:* Land van Nassau.

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 4 januari 1974, No. 12 en daarin omschreven als: *Doorsneden: I. gedeeld: a. in goud een dubbelstaartige leeuw van azuur, getongd van keel; b. in keel drie gaande, aanzierende leeuwen van goud, boven elkaar; II. in sabel een streep, waaruit aan de bovenzijde een klaverblad tussen twee paar klaverbladen en aan de benedenzijde drie paar klaverbladen komen, alles van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

11. Land van Nassau

azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt door een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.

6. De Donge

Het hierna onder nr. 7 beschreven wapen is verleend bij Kon. Besluit van 19 mei 1969. Na de opheffing van dit waterschap is het opnieuw verleend aan zijn rechtsopvolger, De Dongestroom.

7. De Dongestroom

Opgericht in 1976. Opgeheven met ingang van 1 januari 2004. *Rechtsopvolger:* Brabantse Delta.

Wapen: Het wapen is aan het waterschap verleend bij Koninklijk Besluit van ~~Kon. Besluit~~ van 13 dec. 1978 nr. 16, hetzelfde wapen was eerder bij Kon. Besluit van 19 mei 1969 nr. 9 verleend aan het nadien opgeheven waterschap De Donge:

In goud een schildhoofd van krukkenvair, sabel en zilver; over alles heen een golvende paal van azuur, op het gouden veld aan weerszijden vergezeld van een kort afgesneden everskop van sabel, getongd van keel en met houwens van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.

8. Emiliapolder

Opgeheven met ingang van 1 februari 1972. *Rechtsopvolger:* De Ham.

Wapen: Het wapen is aan het waterschap verleend bij Koninklijk Besluit van 28 februari 1967, No. 10 en kan worden omschreven als volgt: *Gedeeld: I. Gevierendeeld: I en IV. doorsneden van keel en goud; II. en III. In goud een omgewende leeuw van azuur, getongd van keel; II. Gevierendeeld: I en IV. In sabel een leeuw van zilver; II en III. In goud een vierblad van sabel, geknopt van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paalen.*

9. Haagse Beemden

Opgericht met ingang van 1 juli 1942. Opgeheven met ingang van 1 januari 1986. *Rechtsopvolger:* De Markgronden.

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 3 augustus 1968, nr 19 en daarin omschreven als: *Doorsneden: I gedeeld, a. doorsneden en vervolgens gegeerd van tien stukken van keel en zilver, b. in goud vier molenwieken van sabel geplaatst in de vorm van een schuin kruis; II in zilver een uitgerukte lindeboom van sinopel, ter weerszijden vergezeld van een omgewende vliegende kraai van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paalen.*

10. De Ham

Opgericht met ingang van 1 februari 1972. Opgeheven met ingang van 1 januari 1995. *Rechtsopvolger:* Land van Nassau.

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 4 januari 1974, No. 12 en daarin omschreven als: *Doorsneden: I. gedeeld: a. in goud een dubbelstaartige leeuw van azuur, getongd van keel; b. in keel drie gaande, aanzierende leeuwen van goud, boven elkaar; II. in sabel een streep, waaruit aan de bovenzijde een klaverblad tussen twee paar klaverbladen en aan de benedenzijde drie paar klaverbladen komen, alles van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

11. Land van Nassau

Opgericht met ingang van met ingang van 1 januari 1995. Opgeheven met ingang van 1 januari 2004.
Rechtsopvolger: Brabantse Delta.

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 30 maart 1995, no. 95.001671 en daarin omschreven: *Golvend doorsneden: I. gedeeld: a in azuur een jachthoorn van goud, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; b in goud een dubbelstaartige leeuw van azuur, getongd en genageld van keel; II in zilver drie schuinkruisjes van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

12. Heemraadschap van de Mark en Dintel

Opgericht in 1805, opgeheven 1828 en heropgericht bij Koninklijk Besluit van 15 december 1829. Uiteindelijk opgeheven 1976. Rechtsopvolger het hoogheemraadschap West-Brabant.

Wapen: Het wapen van is verleend bij Koninklijk Besluit van 5 oktober 1959, nr. 21 en daarin omschreven als: *In goud een geledigde golvende dwarsbalk van sabel, gevuld van zilver, in het midden verbroken eveneens van sabel, boven vergezeld van drie suiker bieten van sinopel en onder van een twaalfandig rad van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parelen.*

13. Mark en Weerijis

Opgericht met ingang van 1 januari 1995. Opgeheven met ingang van 1 januari 2004. Rechtsopvolger: Brabantse Delta

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 7 maart 1995 no. 95.000616 en daarin omschreven als: *Doorsneden door een golvende dwarsbalk, golvend doorsneden van azuur en zilver; I. gedeeld: a in zilver een uitgerukte lindeboom van sinopel; b in zilver een molenrad van sabel; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

14. De Markgronden

Opgericht met ingang van 1 januari 1986. Opgeheven met ingang van 1 januari 1995. Rechtsopvolger: Mark en Weerijis.

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 24 juli 1986, No. 33 en omschreven als: *Doorsneden door een golvende dwarsbalk van azuur; I. in zilver twee uitgerukte lindebomen van sinopel; II. zilver, bezaaid met turven van sinopel; in een hartschild van zilver een geopende burcht van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

15. De Mark-Vlietlanden

Opgericht met ingang van 1 januari 1986. Opgeheven met ingang van 1 januari 1995. Rechtsopvolger: Het Scheldekwartier

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 21 augustus 1987, no. 25 en daarin omschreven als: *In zilver een golvende tweelingsbalk van azuur, vergezeld van boven van een burcht van keel, aan weerszijden vergezeld van een roos van keel, beneden van drie maliën van sinopel, geplaatst twee en één. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

16. Het Scheldekwartier

Opgericht met ingang van 1 januari 1995. Opgeheven met ingang van 1 januari 2004.
Rechtsopvolger: Brabantse Delta

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 21 maart 1995, no. 95.001465 en daarin omschreven als: *Doorsneden door een golvende dwarsbalk van zilver; I. gedeeld: a in keel een geopende burcht van zilver, verlicht van sabel; b in goud een lelie van sabel; II. in sinopel*

drie maliën van zilver. Het schild gedekt met een kroon van goud van drie bladeren en twee parels.

17. De Striene

Opgericht met ingang van 1 januari 1958. Opgeheven met ingang van 1 januari 1988.
Rechtsopvolger: Vierlinghponders.

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 27 april 1960, No. 17, en daarin omschreven als: *Gedeeld: I. Doorsneden: A. Gedeeld: a. in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b. in goud drie palen van keel; B. In sinopel drie maliën van zilver. geplaatst 2 en 1. II. In zilver drie St. Andrieskruisen van keel, geplaatst 2 en 1. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paarlen.*

18. Vierlinghponders

Opgericht met ingang van 1 januari 1988. Opgeheven met ingang van 1 januari 1995.
Rechtsopvolger: Land van Nassau.

Wapen: Het wapen van het waterschap is verleend bij Koninklijk Besluit van 24 april 1989 No. 89.005884, en daarin omschreven als: *Golvend doorsneden: I in goud een jachthoorn van azuur, gesnoerd en geopend van keel, beslagen van zilver; II gedeeld; a. in sinopel drie maliën van zilver; b. in zilver drie schuinkruisjes van keel; in een ingedreven afgesneden punt van keel een vijfbladige bloem van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

19. Hoogheemraadschap West-Brabant

Opgericht met ingang van 1 januari 1977. Opgeheven met ingang van 1 januari 2004. *Rechtsopvolger:* Brabantse Delta.

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 27 december 1976, No. 6, en daarin omschreven als: *In sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; een schouder schild van keel met drie schuinkruisjes van zilver; een ingeschulpte zoom van zilver, aan de schildrand geboord van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.*

20. Waterschap West-Brabant

Opgericht in 1970. Opgeheven met ingang van 1 januari 1977. *Rechtsopvolger:* het hoogheemraadschap West-Brabant.

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 3 januari 1972, No.5, en daarin omschreven als: *In sabel, gedruppeld van zilver, een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; een ingeschulpte zoom van zilver, aan de schildrand geboord van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

21. Zoomvliet 1988-1995

Opgericht met ingang van 1 januari 1988. Opgeheven met ingang van 1 januari 1995.
Rechtsopvolger: Het Scheldekwartier.

Wapen: Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 22 augustus 1988, no. 10 en daarin omschreven als: *Doorsneden door een golvende dwarsbalk van zilver: I. in azuur, bezaaid met gouden blokjes, een uitkomende leeuw van hetzelfde, getongd en genageld van keel; II. in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.*

-
- ¹ Geerts e.a. (1999) dl. J-R, 2609.
- ² A.A. Beekman, geograaf, leefde 1854-1947.
- ³ Beekman (1884) 89.
- ⁴ Geerts e.a (1999) dl. S-Z, 3916.
- ⁵ Beekman (1884) 88.
- ⁶ Linden, van der (1982) 20-25.
- ⁷ Frijlinck (1868) inleiding.
- ⁸ Linden, van der (1982) 9-20.
- ⁹ Ham, van (2000) 361-375.
- ¹⁰ Ham, van (2001) 45-61.
- ¹¹ Beekman (1884) 287-289.
- ¹² Anoniem (1957). Concentraties als De Ettense Beemden (1941) en De Haagse Beemden (1942) lagen buiten het in dit rapport behandelde gebied.
- ¹³ Het waterschap De Volkerakpolders was gevormd in 1937 door de samenvoeging van de toen reeds bestaande waterschappen De Koningsoordpolder en De Dintelpolder met enige aangrenzende polders.
- ¹⁴ Twee polders, de Dames- en de Hoogerwaardpolder bij Woensdrecht, bleven voorlopig nog interprovinciaal.
- ¹⁵ Ham, van (1986) 186.
- ¹⁶ Beschrijving nr. 4 van de bijlage.
- ¹⁷ Beschrijving nr. 12 van de bijlage.
- ¹⁸ Beschrijving nrs. 10 en 17 van de bijlage.
- ¹⁹ Beschrijving nrs. 1 en 3 van de bijlage.
- ²⁰ Ham van (1986) 187 en idem in: Adriaenssen (1994) 361 en 363-364.
- ²¹ Beschrijving nr. 9 van de bijlage.
- ²² Zie de nrs. 6 en 7 van de bijlage.
- ²³ Zie de nrs. 19 en 20 van de bijlage.
- ²⁴ Zie de nrs. 15-18 en 21 van de bijlage.
- ²⁵ Zie de nrs. 11, 18 en 21 van de bijlage.
- ²⁶ Beschrijving nr. 5 van de bijlage.
- ²⁷ Ham, van (1970) 32-33.
- ²⁸ Ham, van (1970) 33.
- ²⁹ Ham, van (1991) 368.
- ³⁰ Amalia van Solms werd soms Emilia genoemd. Zij leefde 1602-1675 en huwde in 1625 Frederik Hendrik, die leefde van 1584-1647.
- ³¹ Ham, van (1986) 121; idem, (1991) 365-366.
- ³² Bontekoe, (1968) 336-137; idem, (1968) 344; Ham, van (1986) en idem, in: Adriaenssen (1991) 366.
- ³³ Bontekoe (1968) kol. 334-335.
- ³⁴ Bontekoe, (1969) 45; idem, (1969) 41.
- ³⁵ Bontekoe (172) 131; Ham, van (1986) 118, 120-121 (afb.) en idem, in: Adriaenssen (1991) 369.
- ³⁶ Mary (Maria) Stuart leefde van 1631-1661, zij was in 1641 gehuwd met Willem II in 1641. Hij leefde van 1626 tot 1650.
- ³⁷ Bontekoe (1973) kol. 322-323.
- ³⁸ Bontekoe (1973) 122-123.
- ³⁹ Bontekoe (1969) kol. 151-152; idem, (1969) 245 en Schutte (1978) kol. 133.
- ⁴⁰ Bontekoe, 1978) 134; Ham, van (1986) 47, 118, 130, 171 (afb.), 187 (beschr.).
- ⁴¹ Ham, van (1987-1) kol. 115-116.
- ⁴² Ham, van (1987-2) kol. 500-502.
- ⁴³ Ham, van (1989) kol. 141-142.
- ⁴⁴ Ham, van, (1990-1) kol. 51.
- ⁴⁵ Ham, van (1990-2) kol. 456-458.
- ⁴⁶ Ham, van (1990) kol. 458.
- ⁴⁷ Bontekoe (1973) kol. 322-323.
- ⁴⁸ Ham, van (1996) kol. 217-218.
- ⁴⁹ Nog te verschijnen in de *Nederlandsche Leeuw*.
- ⁵⁰ Brief van het waterschap Het Scheldekwartier namens de West-Brabantse waterschappen aan mij, 19 aug. 2003.
- ⁵¹ De logovlag is afgebeeld bij Poels (2006) 12.

⁵² Prov. Blad 1879 nr. 7, zie ook N.N. z.j.

Literatuur

Adriaansen, L.F.W. (red.), *Welpen van de Brabantse leeuw: genealogie tussen geld en geloof in Noord-Brabant* ('s-Hertogenbosch 1991) 368.

Beekman, A. A. *Nederland als Polderland, Beschrijving van den eigenaardigen toestand der belangrijkste helft van ons land tevens bevattende de Topgrafie van dat gedeelte met de voornaamste details, toegelicht door Kaarten en Teekeningen* (ed. Zutphen 1884, nadien vele herdrukken) 88.

Bontekoe, G.A. 'Het wapen van het waterschap "De Aa of Weerij", *De Nederlandsche Leeuw* 85 (1968) kol. 334-335.

Bontekoe, G.A., 'Het wapen van het waterschap "West-Brabant", *De Nederlandsche Leeuw* 89 (1972) 131.

Bontekoe, G.A. 'Het wapen van het Waterschap 'De Ham', *De Nederlandsche Leeuw* 90 (1973) kol. 322-323

Bontekoe, G.A., 'Het wapen van het hoogheemraadschap " West-Brabant", *De Nederlandsche Leeuw* 95 (1978) 134.

Daae, A., 'Het wapen van het bisdom Breda', *DNL* 112 (1995) 217-219.

Daae, A., *Heraldiek van de Nederlandse Diocesen*. Eelde 2000.

Daae, A., *Heraldiek van de basiliek* (Eelde 2000) 36-37.

Frijlinck, W. F., *Handboekje voor Waterschapsbesturen in de provincie Noordbrabant*, inhoudende de wetten, besluiten en verordeningen van algemeenen aard, betreffende het polderbestuur in Noordbrabant ('s-Hertogenbosch 1868) inleiding.

Geerts, G. e.a., *Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* . Utrecht/Antwerpen 1999.

Goede, B de, e.a. (red.) *Het waterschap: recht en werking*. Deventer 1982.

Ham, W.A. van, 'De symbolen van gemeenten en heemraadschappen in Nassau-Brabant [1], *Publikaties van het archivariaat Nassau-Brabant* nr. 12, z.pl. 1970 .

Ham, W.A. van, *Wapens en vlaggen van Noord-Brabant*, Wapens en vlaggen van de provincie, gemeenten en waterschappen... Zutphen 1986.

Ham, W.A. van, 'Het wapen van het waterschap De Markgronden' *De Nederlandsche Leeuw* 104 (1987-1) 115-116.

Ham, W.A. van, 'Het wapen van de basiliek van de Heiligen Agatha en Barbara te Oudenbosch', *DNL* 104 (1987-2) kol. 197-200.

Ham, W.A. van, 'Het wapen van het waterschap De Mark-Vlietlanden', *De Nederlandsche Leeuw* 104 (1987-3) kol. 500-502.

Ham, W.A., van, 'Het wapen van het waterschap Zoomvliet', *De Nederlandsche Leeuw* 106 (1989) kol. 141-142.

Ham, W.A. van, 'Het wapen van het waterschap Vierlinghpolders' *De Nederlandsche Leeuw* 107 (1990-1) kol. 450-451.

Ham, W.A. van, 'Het wapen van het waterschap De Agger', *De Nederlandsche Leeuw* 107 (1990) kol. 456-458.

Ham, W.A. van, *Macht en Gezag, Macht en gezag in het Markiezaat. Een politiek-institutionele studie over stad en land van Bergen op Zoom (1477-1583)* (Hilversum 2000).

Ham, W.A. van, 'Macht, water en modder. Politieke geschiedenis en het West-Brabantse zeeleilandschap (twaalfde -zestiende eeuw), *Brabants Heem* nr. 2 jrg. 53 (2001) 45-61,

Ham, W.A. van, 'Het wapen van het nieuwe waterschap Mark en Weerij's', *De Nederlandsche Leeuw* 113 (1996) 217-218.

Linden, H. van der, 'Geschiedenis van het waterschap als instituut van waterstaatsbestuur', in: B. de Goede e.a. (red.) *Het waterschap*.

N.N., *Het staatsrechtelijk ontstaan van waterschappen in de provincie Noord-Brabant en hunne gewijzigde grensbeschrijving sedert de invoering der provinciale wet ('s-Hertogenbosch z.j.)* letter A.

N.N., *Waterbeheersing in Noord-Brabant. Eerste Rapport van de commissie Waterbeheersing in Noord-Brabant.* z.pl. ['s-Hertogenbosch] 1957.

Poels, J. *Vlaggen van waterschappen*, z.pl. [Rotterdam] 2006.

V., G., 'Wapens en wapenspreuken van het bisdom en de bisschoppen van Breda', *Sancta Maria, kerkelijk weekblad voor het bisdom Breda* nr. 1 (1923) 9-10.

Westerhoven, 'M. van. 'Nederland: Rooms-katholieke kerk. Bisdom Breda. Vlag, en ook wapen", *Vexilla Nostra* 30 (1995) 122-123.

Beukenlaan 1d
4731 CD OUDENBOSCH

T 0165 331283
F 0165 310680
E rawestbrabant@wxs.nl
I www.regionaalarchiefwestbrabant.nl

Bankrekening 1598.21.657
BTW nummer NL.8068.34.511.B.01

Aan Dr W. van Ham
Noordsingel 140
4611 SJ BERGEN OP ZOOM

onze datum : 13 november 2006
ons kenmerk :
onderwerp : drukproef gulden roos
bijlagen :
nadere informatie bij : M.A.M. Voermans

uw datum :
uw kenmerk :

Beste Willem,

Bijgaand de drukproef van jouw artikel. Ik heb het zelf nog niet bekeken met uitzondering van de afbeeldingen. Afgezien van enkele fouten qua presentatie van de vlagen vind ik de afdrukken wat somber. Kan ook liggen aan onze kleurenprinter.

Op de valreep is vandaag het originele wapendiploma van De Haagsche Beemden in ons depot boven water gekomen (met nog een ander belangrijk document). Ik zal zien wat nog mogelijk is qua illustratie.

Mag ik jouw commentaar voor woensdag 15 november 13.00 uur ontvangen, zodat deze in het geheel kan worden ingepast.

Met vriendelijke groet,
Rieni Voermans

Willem van Ham

Van: "Willem van Ham" <W.van.Ham2@kpnplanet.nl>
Aan: "Rieni Voermans" <R.Voermans@regionaalarchiefwestbrabant.nl>
Verzonden: zaterdag 28 oktober 2006 12:22
Bijlage: 06 art. Wschw in Brab Delta chronol lijst van onderschriften.doc
Onderwerp: afbeeldingen artikel

Beste Rieni,

Gehinderd door foutberichten op mijn computer doe ik je de lijst van afbeeldingen toekomen, vergezeld van een extra toegifte na de eindnoten te plaatsen. In het artikel zit op blz. 14 onder De Dongestroom een foute datum voor het wapendiploma: moet zijn: 13 december 1976 (en niet 1978). Met vriendelijke groet, Willem.
N.B. Wellicht zal ik binnenkort weer een tijdje zonder PC zitten. Merk je dat je E-mails niet ontvangen worden, bel me dan op.

28-10-2006

Beukenlaan 1d
4731 CD OUDENBOSCH

T 0165 331283
F 0165 310680
E rawestbrabant@wxs.nl
I www.regionaalarchiefwestbrabant.nl

Bankrekening 1598.21.657
BTW nummer NL.8068.34.511.B.01

MEMO

aan: Willem van Ham
van: Rien Voermans
onderwerp: waterschapswapens
datum: 26 september 2006

Beste Willem,

Bijgaand de toegezegde CD. Als jij de afbeeldingen van voldoende kwaliteit vindt hoeft Guus misschien niet in actie te komen (het woordje 'moeten' niet al te letterlijk opnemen) of wil jij naast het wapen ook afbeeldingen van het gehele diploma? Hoeft het laatste niet dan kan ik alles deze week weer inpakken en naar het waterschap terugbrengen voor ik volgende week op vakantie ga.

Met vriendelijke groet,
Rieni

Willem van Ham

Van: "Willem van Ham" <W.van.Ham2@kpnplanet.nl>
Aan: "Rieni Voermans" <R.Voermans@regionaalarchiefwestbrabant.nl>
CC: "Yolande Kortlever" <Y.E.Kortlever@bergenopzoom.nl>
Verzonden: dinsdag 29 augustus 2006 22:17
Onderwerp: beeldmateriaal

Beste Rieni,

Vanmiddag schreef je mij: [Willem, Bijgaand enkele scans van wapendiploma's uitgevoerd met onze scanner \(uit 2004/5\) in een dichtheid van 300 dpi \(voldoende\). Opgeslagen in tiff-formaat \(zonder compressie\). Vanwege verzendgemak heb ik de plaatjes omgezet in jpeg-formaat waardoor enig compressieverlies optreedt, maar dat is met het blote oog niet zichtbaar. Desnoods kan ik de tiff-bestanden ook mailen \(ik neem aan dat je nu een snelle internetverbinding hebt en voldoende ruimte om mails van met bijlagen van meer dan 10Mb \(in totaal bijna 40 Mb\) te verwerken \(anders op CD?\).](#)

hierop is mijn antwoord: Tjongew, jonge, wat technisch. Ik weet het niet. Inderdaad is er meer snelheid. Vroeger probleem was dat de mailbox snel volliep. Probeer het maar met een serie van x mails, waarover je dan de plaatjes wat gelijkmatig verdeelt. Natuurlijk is het goed uiteindelijk voor mij en voor de drukker (en voor de archiefdiensten en het waterschap?) een CD te maken met alle wapens en vlaggen erop (voor de laatste, niet voor de drukker, incusief de hele diploma's?).

[Alvorens verder te gaan \(deze wapens waren eenvoudig uit de lijst te halen\) wil ik graag horen wat jij er van vindt. Ik zelf loop tegen het volgende aan:](#)

1. de 'kleuren' zijn niet egaal op het origineel aangebracht
2. de diploma's zijn langere en/of kortere tijd aan het dag- c.q. zonlicht bloot gesteld, waardoor het papier/karton van het document verkleurd is
3. de diploma's zitten in een passe-partout (met een 'rugsteun' van glas of hardboard), waardoor de beeldzijde kan 'bewegen'. Hierdoor is het papier/karton door omgevingsvocht gaan vervormen, waardoor op de scan kleurverschil optreedt. Zie De Striene. Op de scan heeft het zilver kleurverschil als gevolg van vervorming terwijl de kleur egaal is. Aandrukken van het origineel geeft geen beter resultaat.

Hierop is mijn antwoord:

1. ik heb deze kleuren nog niet gevonden. Bedoel je soms De Vierlingpolders? Mocht dit het geval zijn dan zal ik ze corrigeren.
2. Ja dat krijg je als ze diploma's als wandversiering gebruiken. Verkleuring treedt ook op als het stuk is ingelijst als geplakt op, of geklemd tegen zuurrijk karton of papier. Het zuur dringt op den duur door de vezels van het papier heen.
3. Opbollen van het papier kan alleen door een bekwaam restaurateur gecorrigeerd worden. Verleden jaar was er nog tijd genoeg om de diploma's waar nodig te laten restaureren. Schoonmaken alleen leverde verbluffende resultaten op. En... nooit meer inlijsten. Een één op één kleurenfoto deed wonderen: aan de muur zien ze (voorlopig) niet dat het een foto is. Natuurlijk niet in de zon hangen! Ik wacht in spanning op de volgende zending! Mocht je het probleem (De Ham geeft een lelijk scheef resultaat) niet op tijd kunnen oplossen, dan zal ik de Hoge Raad van Adel vragen om een scan uit hun register. Niet zo fraai, maar toch afdoende.

Met vriendelijke groet, Willem.

E-mail van Heleen Dragt, waterschap Brabantse Delta, ontvangen op 20 febr. 2006

Geachte heer van Ham,

Het is mij bekend dat het heemraadschap Brabantse Delta is opgericht bij besluit van Provinciale Staten van 4 juli 2003, met ingang van 1 januari 2004. Ik had de eer voor dit waterschap een wapen te ontwerpen dat uiteindelijk ook officieel door koningin Beatrix is verleend. Van dit wapendiploma zou ik graag een kleurenfoto of dia hebben, is deze te verkrijgen en wat zijn de daaraan verbonden kosten? Op dit moment is het wapendiploma van WATERSCHAP (geen heemraadschap) Brabantse Delta in het archief opgeslagen. Ik zal voor u navragen wat de kosten zullen zijn van een kopie van dit diploma.

Allereerst zijn er de wapendiploma's. Die worden door de Hoge Raad van Adel verstrekt en worden meestal ingelijst in een bestuurskamer opgehangen. Ook de wapens van de rechtsvoorgangers vormen dikwijls een versiering van het waterschapskantoor, hoewel de oudere eerder in het archief thuishoren. De rechtsvoorgangers van Brabantse Delta waren: Het Hoogheemraadschap van West-Brabant, De Dongestroom, het Land van Nassau, de Mark en Weerijns en Het Scheldekwartier. Graag zou ik van u vernemen of de diploma's inderdaad bij u aanwezig zijn en zo ja waar, in het archief of in een bestuurskamer?

Ieder van de rechtsvoorgangers had op zijn beurt rechtsvoorgangers die wapens voerden. Zijn de desbetreffende diploma's nog in de vroegere, nu afdelings-kantoren of zijn ze bij u geconcentreerd Alle wapendiploma's van de rechtsvoorgangers van waterschap Brabantse Delta hangen nog in de desbetreffende kantoren. Ook de diploma's van de rechtsvoorgangers van de rechtsvoorgangers.

HWB: Blauwe Zaal in het kasteel Bouvigne

Mark en Weerijns: Bestuurskamer

Scheldekwartier: Bestuurskamer

De Dongestroom: Bestuurskamer

Alleen de diploma's van het Land van Nassau zijn op het hoofdkantoor beschikbaar, omdat het oude waterschapskantoor van Land van Nassau is afgestoten.

Dan is er de vraag, of het waterschap Brabantse Delta bij gelegenheid ook een vlag voert. Zo ja, hoe ziet er die uit?

Het waterschap voert ook een vlag/banner. Deze zal ik per post naar u opsturen.

In mijn gegevens ontbreekt ook het oprichtingsbesluit van het waterschap Mark en Weerijns (1994) onder gelijktijdige opheffing van zijn rechtsvoorgangers. Hiervan gaarne een fotokopie Ook deze zal ik naar u opsturen.

Met vriendelijke groet,
waterschap Brabantse Delta
Heleen Dragt
Afdelingshoofd Registratuur, Archief en Bibliotheek
T 076 564 18 58
E h.dragt@brabantsedelta.nl

Kijk ook eens op onze site : www.brabantsedelta.nl

Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend. Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Als u dit bericht per abuis hebt ontvangen, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren. Wij adviseren u om bij twijfel over de juistheid of de volledigheid van de email contact met de afzender op te nemen.

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: willemvanham [mailto:willemvanham@hetnet.nl]

Verzonden: woensdag 8 februari 2006 13:37

Aan: Dragt, Heleen

CC: Rien Voermans; Yolande Kortlever

Onderwerp: wapens Brabantse Delta en rechtsvoorgangers

Geachte mevrouw Dragt.

Uw naam en adres heb ik gekregen van de heer Voermans van het Regionaal Archief West-Brabant te Zevenbergen en van mevrouw Kortlever van het Historisch Centrum Markiezenhof te Bergen op Zoom. Het is mij bekend dat het heemraadschap Brabantse Delta is opgericht bij besluit van Provinciale Staten van 4 juli 2003, met ingang van 1 januari 2004. Ik had de eer voor dit waterschap een wapen te ontwerpen dat uiteindelijk ook officieel door koningin Beatrix is verleend. Van dit wapendiploma zou ik graag een kleurenfoto of dia hebben, is deze te verkrijgen en wat zijn de daaraan verbonden kosten?

Over dit en andere wapens van waterschappen in Westelijk Noord-Brabant ben ik een artikel aan het voorbereiden, te plaatsen in een geschiedkundig jaarboek. In mijn gegevens ontbreken een paar zaken, waarnaar ik hiermee bij u wou informeren. Een en ander kunt u ook bij E-mail beantwoorden.

Allereerst zijn er de wapendiploma's. Die worden door de Hoge Raad van Adel verstrekt en worden meestal ingelijst in een bestuurskamer opgehangen.

Ook de wapens van de rechtsvoorgangers vormen dikwijls een versiering van het waterschapskantoor, hoewel de oudere eerder in het archief thuishoren. De rechtsvoorgangers van Brabantse Delta waren: Het Hoogheemraadschap van West-Brabant, De Dongestroom, het Land van Nassau, de Mark en Weerijis en Het Scheldekwartier. Graag zou ik van u vernemen of de diploma's inderdaad bij u aanwezig zijn en zo ja waar, in het archief of in een bestuurskamer?

Ieder van de rechtsvoorgangers had op zijn beurt rechtsvoorgangers die wapens voerden. Zijn de desbetreffende diploma's nog in de vroegere, nu afdelings-kantoren of zijn ze bij u geconcentreerd?

Dan is er de vraag, of het waterschap Brabantse Delta bij gelegenheid ook een vlag voert. Zo ja, hoe ziet er die uit?

In mijn gegevens ontbreekt ook het oprichtingsbesluit van het waterschap Mark en Weerijis (1994) onder gelijktijdige opheffing van zijn rechtsvoorgangers. Hiervan gaarne een fotokopie.

Bij voorbaat dankend voor de moeite, met vriendelijke groeten, Willem van Ham, oud-gemeentearchivaris van Bergen op Zoom.

willemvanham

Van: "willemvanham" <willemvanham@hetnet.nl>
Aan: "Yolande Kortlever" <Y.E.Kortlever@bergenopzoom.nl>
Verzonden: dinsdag 23 mei 2006 10:53
Onderwerp: corr. Dragt

Beste Yolande, hierbij de briefwisseling met mevr. Dragt. Zij schrijft blauw, ik noteer in rood! Groetjes, Willem.

[Geachte heer van Ham,](#)

Het is mij bekend dat het heemraadschap Brabantse Delta is opgericht bij besluit van Provinciale Staten van 4 juli 2003, met ingang van 1 januari 2004. Ik had de eer voor dit waterschap een wapen te ontwerpen dat uiteindelijk ook officieel door koningin Beatrix is verleend. Van dit wapendiploma zou ik graag een kleurenfoto of dia hebben, is deze te verkrijgen en wat zijn de daaraan verbonden kosten?

[Op dit moment is het wapendiploma van WATERSCHAP \(geen heemraadschap\) Brabantse Delta in het archief opgeslagen. Ik zal voor u navragen wat de kosten zullen zijn van een kopie van dit diploma.](#)

Allereerst zijn er de wapendiploma's. Die worden door de Hoge Raad van Adel verstrekt en worden meestal ingelijst in een bestuurskamer opgehangen.

Ook de wapens van de rechtsvoorgangers vormen dikwijls een versiering van het waterschapskantoor, hoewel de oudere eerder in het archief thuishoren. De rechtsvoorgangers van Brabantse Delta waren: Het Hoogheemraadschap van West-Brabant, De Dongestroom, het Land van Nassau, de Mark en Weerijns en Het Scheldekwartier. Graag zou ik van u vernemen of de diploma's inderdaad bij u aanwezig zijn en zo ja waar, in het archief of in een bestuurskamer?

Ieder van de rechtsvoorgangers had op zijn beurt rechtsvoorgangers die wapens voerden. Zijn de desbetreffende diploma's nog in de vroegere, nu afdelings-kantoren of zijn ze bij u geconcentreerd [Alle wapendiploma's van de rechtsvoorgangers van waterschap Brabantse Delta hangen nog in de desbetreffende kantoren. Ook de diploma's van de rechtsvoorgangers van de rechtsvoorgangers.](#)

[HWB: Blauwe Zaal in het kasteel Bouvigne](#)

[Mark en Weerijns: Bestuurskamer](#)

[Scheldekwartier: Bestuurskamer](#)

[De Dongestroom: Bestuurskamer](#)

[Alleen de diploma's van het Land van Nassau zijn op het hoofdkantoor beschikbaar, omdat het oude waterschapskantoor van Land van Nassau is afgestoten.](#)

Dan is er de vraag, of het waterschap Brabantse Delta bij gelegenheid ook een vlag voert. Zo ja, hoe ziet er die uit?

[Het waterschap voert ook een vlag/banner. Deze zal ik per post naar u opsturen. Dat deed ze maar dat waren reclamevlaggen \(drie verschillende\). Zie hieronder.](#)

In mijn gegevens ontbreekt ook het oprichtingsbesluit van het waterschap Mark en Weerijns (1994) onder gelijktijdige opheffing van zijn rechtsvoorgangers. Hiervan gaarne een fotokopie

[Ook deze zal ik naar u opsturen.](#)

Met vriendelijke groet,
 waterschap Brabantse Delta
 Heleen Dragt
 Afdelingshoofd Registratuur, Archief en Bibliotheek
 T 076 564 18 58
 E h.dragt@brabantsedelta.nl

Kijk ook eens op onze site : www.brabantsedelta.nl

Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend. Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Als u dit bericht per abuis hebt ontvangen, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren. Wij adviseren u om bij twijfel over de juistheid of de volledigheid van de email contact met de afzender op te nemen.

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: willemvanham [mailto:willemvanham@hetnet.nl]

Verzonden: woensdag 8 februari 2006 13:37

Aan: Dragt, Heleen

CC: Rien Voermans; Yolande Kortlever

Onderwerp: wapens Brabantse Delta en rechtsvoorgangers

Geachte mevrouw Dragt.

Uw naam en adres heb ik gekregen van de heer Voermans van het Regionaal Archief West-Brabant te Zevenbergen en van mevrouw Kortlever van het Historisch Centrum Markiezenhof te Bergen op Zoom. Het is mij bekend dat het heemraadschap Brabantse Delta is opgericht bij besluit van Provinciale Staten van 4 juli 2003, met ingang van 1 januari 2004. Ik had de eer voor dit waterschap een wapen te ontwerpen dat uiteindelijk ook officieel door koningin Beatrix is verleend. Van dit wapendiploma zou ik graag een kleurenfoto of dia hebben, is deze te verkrijgen en wat zijn de daaraan verbonden kosten? Enzovoort, als hierboven.

Van: willemvanham [mailto:willemvanham@hetnet.nl]

Verzonden: zondag 16 april 2006 6:20

Aan: Rien Voermans

CC: Yolande Kortlever

Onderwerp: artikel Ghulden Roos

Beste Rien,

binnenkort (23 mei of enige weken later) zal de chirurgische ingreep waarop ik al zo lang wacht plaatsvinden. Het zou goed zijn voor die tijd het artikel voor het volgende jaarboek van De Ghulden Roos af te werken. Het genezingsproces na de ingreep zou wel eens lang kunnen duren en je weet nooit wat een langdurige en zware medicatie kan hebben.

Vervelend is dat het artikel vrijwel rond is maar dat er een aantal gegevens ontbreken die ik bij Brabantse Delta (mevr. Dragt) heb gevraagd. Ze reageert doorgaans tamelijk traag en onvolledig (met intervallen van meer dan een maand per brief). Zo ligt er nog haar toezegging van 20 februari om ontbrekende gegevens te zullen toezenden. Op mijn E-mail van 22 maart (zie hieronder) heb ik nog geen antwoord gekregen. Zo kom ik geen steek verder. Mag ik jouw bemiddeling inroepen om als redactielid haar tot enige spoed aan te manen? Met vriendelijke groeten, Willem.

Beste mevrouw Dragt,

Met dank voor de ontvangen informatie over *Signing* (banieren/vlaggen) heb ik nog een paar vragen over het actuele gebruik van vlaggen in het waterschap.

Eertijds bestond er -ten tijde van het Heemraadschap van Mark en Dintel) een inspectievaartuig(je) waarmee men de rivier en het aansluitende Markkanaal doorvoer ter controle van de oevers op beschadiging, vervuiling enz. Dit motorbootje voer de vlag van het heemraadschap. Die vlag werd ook gehesen op het heemraadschapkantoor te Oud-Gastel tijdens de bijeenkomsten van de heemraadsvergaderingen e.d. Omdat het waterschap Brabantse Delta nog meer rivieren en watergangen beheert, mag ik veronderstellen dat controle nog steeds met een boot geschiedt. Welke vlag wordt op die boot gebruikt? Een witte vlag met het logo (het bovenste deel van de banieren/vlaggen) of -ik hoop het niet- de Nederlandse vlag? Hierop nog geen antwoord ontvangen

Uw huisstijlmanual 32 bevat een verwijzing naar documentatie van Meulengraaf Reclameproducties te Best. Ik mag aannemen dat er ook een pagina is over de **betekenis** van het logo. Aangezien ik in mijn artikel ook aandacht zou willen besteden aan de betekenis van het logo zou ik nog graag een kopie van die pagina('s) ontvangen.

27-5-2006

Overigens zie ik het door u op 08-02-06 toegezegde met belangstelling tegemoet. Hierop nog geen antwoord ontvangen

Bij voorbaat dank voor de moeite, met vriendelijke groeten, Willem van Ham. .

20-1-06

Best Willem,

De archieven van Vierlingpolders en De Ham en hun rechtsvoorgangers berusten bij ons.

Het archief van Land van Nassau berust nog in het kantoor van Brabantse Delta om een aantal redenen. De eerste was natuurlijk vanwege de actualiteit van dossiers direct na de herindeling, vervolgens vanwege het ruimtegebrek in en latere onbruikbaarheid van (een deel van) onze archiefbewaarpplaats en tenslotte omdat Brabantse Delta nog geen beslissing genomen heeft over het concentreren van het archiefbeheer bij één archiefdienst (Breda, RAWB of ?). Tot het beslissingsmoment (hoewel ik de indruk krijg dat men daar geen prioriteit meer aan geeft) blijft alles bij het oude.

De Ham hebben wij.

De kopie heb ik opgevraagd bij de archiefverzorgster bij Brabantse Delta Heleen Dragt (h.dragt@brabantsedelta.nl)

Met groeten, Rieni

Van: willemvanham [mailto:willemvanham@hetnet.nl]

Verzonden: vrijdag 20 januari 2006 0:44

Aan: Rieni Voermans

Onderwerp: waterschappen

Beste Rieni, hartelijk dank voor hetgeen ik mocht ontvangen.

Wat de waterschapsarchieven betreft: eertijds (1985) waren er in ons gebied 8 waterschappen: De Aa of Weerijds, De Boven-Mark, De Markgronden, De Mark-Vlietlanden, De Agger, Zoomvliet, Vierlingpolders en De Ham. De eerste drie werden met ingang van 1995 gebundeld tot Mark en Weerijds, het tweede drietal tot het Scheldekwartier en de laatste twee tot Land van Nassau. De streek- en gemeentearchivarissen kregen het ca. 1995 voor elkaar, als depots op te treden. Agger ging naar Bergen op Zoom, Mark-Vlietlanden naar Roosendaal, Vierlingpolders naar het streekarchief. Waar wat nu is moet ik nog nagaan.

Bij jullie zouden nu eigenlijk de archieven van Vierlingpolders en De Ham en hun rechtsvoorgangers moeten zijn, evenals dat van hun rechtsopvolger Land van Nassau. Uit jouw E-mails maak ik op dat het archief van Land van Nassau vanwege de actualiteit (hoe lang duurt die?) bij de rechtsopvolger Brabantse Delta berust. En waar is het archief van De Ham, eveneens rechtsvoorganger van Land van Nassau, gebleven? In Tilburg?

Je stuurt mij een kopie uit het archief van De Ham via Brabantse Delta. Wie heeft daar voor jou gezorgd, want ik zou hem (haar) wel willen vragen naar de oprichtingsbesluiten van Scheldekwartier en Mark en Weerijds, als ik die in Bergen op Zoom resp. Roosendaal niet kan vinden.

Met beste groeten, Willem.

20-1-06

Beste Wim,

De archieven van de (=alle) rechtsvoorgangers van het wp. het Scheldekwartier zijn naar Bergen op Zoom gegaan en berusten daar bij mijn weten nog altijd.

Het archief van de Mark-Vlietlanden is dus niet hier in Roosendaal. Naar ik meen te weten geldt dit ook voor de rechtsvoorgangers van Mark en Weerijs (stadsarchief Breda) en Vierlinghponders (Zevenbergen en binnenkort Oudenbosch, kennelijk is een deel namelijk de voorgangers van het Land van Nassau tijdelijk in Breda opgeslagen net als andere archieven uit het Zevenbergse ivm afkeuring bewaarplaats Zevenbergen en nieuwbouw in Oudenbosch).

Wat betreft de archieven van Scheldekwartier, Mark en Weerijs en Vierlinghponders zelf, die gevormd zijn vanaf 1995, veronderstel ik dat die nog niet overgebracht zijn en nog berusten op de kantoren. In ieder geval het kantoor in Heerle is nog in gebruik, over die in Ulvenhout en Zevenbergen ben ik niet ingelicht. Zoals je wel zult weten had het Hoogheemraadschap West-Brabant een contract met Breda over de archieven van de rechtsvoorgangers van die instelling (en misschien inmiddels ook over de archieven van het HHR zelf?).

Het waterschap Brabantse Delta heeft in het oosten van Breda tijdelijk een kantoorpand in gebruik, maar heeft inmiddels ook, zo vernam ik ongeveer een maand geleden, het beginselbesluit genomen terug te keren naar Bouvigne. Wel is het de bedoeling om voortaan het kasteel enkel als representatieve ruimte te gaan gebruiken en de overige gebouwen te slopen en vervangen door (grotere) nieuwbouw. Niet alle omwonenden schijnen daarover even verheugd te zijn, dus het kan nog wel even duren eer dat het zover is.

Dus misschien toch maar even in Bergen op Zoom en Breda bij de collegae informeren voor de zekerheid.

Met vriendelijke groeten,

Joss

Het Scheldekwartier

De heer W.A. van Ham
Noordsingel 140
4611 SJ BERGEN OP ZOOM

De West-Brabantse waterschappen
De Dongestroom
Land van Nassau
Mark en Weerijs
Het Scheldekwartier
Hoogheemraadschap van West-Brabant
heten vanaf 1 januari 2004
WATERSCHAP BRABANTSE DELTA

Uw kenmerk :
Ons kenmerk :
Uw brief van :
Onderwerp : nadere informatie inzake wapen

Heerle, 19 augustus 2003

Verzonden: 19 AUG. 2003

Geachte heer Van Ham,

Naar aanleiding van ons overleg d.d 12 augustus 2003 vindt u bijgaand de volgende informatie waar u om verzocht.

In de stuurgroep is besloten om voor de naam Waterschap Brabantse Delta te kiezen omdat het een goed klinkende naam is die goed past bij het deel van Noord-Brabant waarin rivieren lopen die uitmonden in grotere wateren. Alhoewel West-Brabant geen echt deltagebied is, geeft de naam Brabantse Delta wel de dynamiek weer van het watersysteem in West-Brabant.

Voorts is navraag gedaan omtrent de wijze waarop vlaggen met wapens bij de verschillende waterschappen gebruikt worden.

Het Hoogheemraadschap van West-Brabant en waterschap De Dongestroom werken met vlaggen waar het wapen op staat. De anderen hebben alleen vlaggen met het logo. De werkgroep communicatie heeft besloten om geen gebruik te maken van vlaggen met het wapen voor waterschap Brabantse Delta.

Vertrouwende erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben. Mochten er aanvullende vragen zijn kunt u te allen tijde contact opnemen.

Met vriendelijke groet,

E.J.L. Klijberg

Verzonden 07-10-2006

Beste Egbert,

Het artikel over waterschapswapens in West-Noord-Brabant is vrijwel voltooid. Nu dient voor de illustraties te worden gezorgd. Bijna alle wapendiploma's bevinden zich thans in het kantoor van het waterschap Brabantse Delta, dat de rechtsoptolger is van alle opgeheven waterschappen. Bijna, want er ontbreekt er één: dat van het voormalige waterschap De Haagsche Beemden. Dit diploma is vermist. Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 3 augustus 1968 nr. 19; het diploma was van 11 november d.a.v. Graag zou ik, mede namens de redactie van het jaarboek *De Ghulden Roos* een scan hebben van de afbeelding zoals die in het register van de Hoge Raad van Adel, deel Noord-Brabant, bevindt. Uiteraard ontvangt u t.z.t. een exemplaar van de publicatie.

In een volgende jaargang zal het artikel verschijnen over bijzondere wapens, met name de heerlijkheidswapens en de kerkelijke.

Aangezien de heer van de desbetreffende heerlijkheid mij niet bekend is, zal het een raadsel blijven waar het wapendiploma zich bevindt. Dus zou ik graag de afbeelding (scan) verkrijgen van het wapenschild in hetzelfde register, fol. 70 te weten de heerlijkheid Burgst. Ik vraag mij af of de titel en restanten van heerlijke rechten aldaar nog bestaan (het gebied is nu grotendeels een moderne stadswijk), wie die bezit en of deze persoon het wapen nog voert.

Dan de kerkelijke wapens. Deze zijn vrij recent verleend, maar de Eerwaarde Heren doen er erg moeilijk mee. Dus ook hiervoor moet ik een beroep op je doen. Het betreft hier het Bisdom Breda en de basilieken van Oosterhout en Oudenbosch. De data van de KB's zijn respectievelijk 8 juni 1993, 8 juli 1982 en 22 dec. 1986. Aangezien de wapentekeningen in een losbladig register zijn opgenomen zullen zij wel gemakkelijk te vinden zijn, zodat ik hiermee meen te mogen volstaan.

Bij voorbaat dank, mede namens de redactie van jaarboek *De Ghulden Roos*,
Willem van Ham.

Lijst van onderschriften artikel Van Ham

01. Wapen van het hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk 1957

02. Wapen van het heemraadschap De Mark en Dintel 1959

03. Wapen van het waterschap De Striene 1960

04. Wapen van het waterschap Emiliapolder 1967

05. Wapen van het waterschap Haagse Beemden 1968

Bewerkt naar een foto in het archief van de Hoge Raad van Adel te Den Haag.

06. Wapen van het waterschap De Aa of Weerij's 1968

07. Wapen van het waterschap De Bovenmark 1968

08. Wapen van het waterschap West-Brabant 1972

09. Wapen van het waterschap De Ham 1974

10. Wapen van het waterschap De Dongestroom 1976

11. Wapen van het hoogheemraadschap West-Brabant 1976

12. Wapen van het waterschap De Markgronden 1986

13. Wapen van het waterschap De Mark-Vlietlanden 1987

14. Wapen van het waterschap Zoomvliet 1988

15. Wapen van het waterschap Vierlingpolders 1989

16. Wapen van het waterschap De Agger 1990

17 Wapen van het waterschap Het Scheldekwartier 1995

18 Wapen van het waterschap Land van Nassau 1995

19 Wapen van het waterschap Mark en Weerij's 1995

20 Wapen van het waterschap Brabantse Delta 2004

21 Vlag van het heemraadschap De Mark en Dintel 1959

22 Officieuze vlag van het waterschap Brabantse Delta 2004

Lijst op te nemen na de eindnoten

Verantwoording van de afbeeldingen

01-04 en 06-20 foto's Regionaal Archief West-Brabant te Oudenbosch

05 door de schrijvers bewerkt naar een foto in het archief van de Hoge Raad van Adel

21 Tekening door J. van der Drift in het archief van het heemraadschap (thans in de archiefbewaarpplaats van het waterschap Brabantse Delta).

22 Tekening Waterschap Brabantse Delta.

1.	Hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk 1957	04
2.	Heemraadschap van de Mark en Dintel 1959	11
3.	Waterschap De Striene 1960	16
4.	<i>Waterschap Emiliapolder 28 febr. 1967</i>	07
5.	<i>Waterschap De Haagsche Beemden . 1968</i>	08
6.	Waterschap De Aa of Weerijs 1968	01
7.	<i>Waterschap De Bovenmark 17 dec. 1968</i>	03
8.	<i>Waterschap De Donge 1969 = als 11!</i>	00
9.	Waterschap West-Brabant 1972	19
10.	Waterschap De Ham 1974	09
11.	<i>Waterschap De Dongestroom = zelfde als 8!</i>	06
12.	Hoogheemraadschap West-Brabant 1976	18
13.	Waterschap Mark-Vlietlanden 1987	14
14.	Waterschap Vierlingpolders 1989	17
15.	Waterschap De Agger 1990	02
16.	Waterschap Markgronden 1986	13
17.	Waterschap Zoomvliet 1988	20
18.	Waterschap Mark en Weerijs 1995	12
19.	Waterschap Het Scheldekwartier 1995	15
20.	Waterschap Land van Nassau 1995	10
21.	Waterschap Brabantse Delta 2004	05

Het Scheldekwartier

De heer W.A. van Ham
Noordsingel 140
4611 SJ BERGEN OP ZOOM

De West-Brabantse waterschappen
De Dongestroom
Land van Nassau
Mark en Weerij
Het Scheldekwartier
Hoogheemraadschap van West-Brabant
heten vanaf 1 januari 2004
WATERSCHAP BRABANTSE DELTA

Uw kenmerk :
Ons kenmerk :
Uw brief van :
Onderwerp : nadere informatie inzake wapen

Heerle, 19 augustus 2003

Verzonden: 19 AUG. 2003

Geachte heer Van Ham,

Naar aanleiding van ons overleg d.d 12 augustus 2003 vindt u bijgaand de volgende informatie waar u om verzocht.

In de stuurgroep is besloten om voor de naam Waterschap Brabantse Delta te kiezen omdat het een goed klinkende naam is die goed past bij het deel van Noord-Brabant waarin rivieren lopen die uitmonden in grotere wateren. Alhoewel West-Brabant geen echt deltagebied is, geeft de naam Brabantse Delta wel de dynamiek weer van het watersysteem in West-Brabant.

Voorts is navraag gedaan omtrent de wijze waarop vlaggen met wapens bij de verschillende waterschappen gebruikt worden.

Het Hoogheemraadschap van West-Brabant en waterschap De Dongestroom werken met vlaggen waar het wapen op staat. De anderen hebben alleen vlaggen met het logo. De werkgroep communicatie heeft besloten om geen gebruik te maken van vlaggen met het wapen voor waterschap Brabantse Delta.

Vertrouwende erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben. Mochten er aanvullende vragen zijn kunt u te allen tijde contact opnemen.

Met vriendelijke groet,

E.J.L. Klijberg

De heer W.A. van Ham
Noordsingel 140
4611 SJ BERGEN OP ZOOM

Uw brief van :
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : 04u330/
Behandeld door : Eefje Klijberg
Doorkiesnummer : 076 564 10 83
Datum : 27 januari 2004
Verzenddatum :

Onderwerp: wapen

Geachte heer Van Ham,

In het dagelijks bestuur d.d. 26 januari 2004 is het voorstel voor het wapen besproken. Het dagelijks bestuur stelt voor om aan beide zijden van het wapen een leeuw te plaatsen. Met inachtneming van deze aanpassing wordt opdracht verstrekt voor het in werking zetten van de te lopen procedure.

Vertrouwende erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,
Namens het voorlopig dagelijks bestuur
De secretaris-directeur

Ir. H.T.C. van Stokkom

nr.04/57-4

8 april 2004

onderwerp: Wapen Brabantse Delta

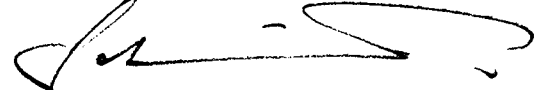
bijlagen: 1

In antwoord op Uw brief van 16 februari 2004 heeft de Hoge Raad van Adel de eer U mede te delen dat hij kan instemmen met het door U namens het bestuur van Brabantse Delta voor dit waterschap voorgestelde wapen. In dit wapen zijn, met weglating van de minder belangrijke onderdelen uit de wapens der opgeheven waterschappen, de belangrijkste elementen daaruit gehandhaafd, waardoor een herkenbaar en historisch solide geheel is ontstaan. De toevoeging van een uit drie delen bestaande golvende dwarsbalk kan als zinvol worden beschouwd, temeer daar hiermee het karakter van een delta wordt benadrukt.

De Raad veroorlooft zich de omschrijving enigszins aan te passen, waardoor deze komt te luiden als volgt: Doorsneden door een golvende dwarsbalk van azuur, golvend gezoomd van zilver; I gedeeld; a in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b in goud een jachthoorn van azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen, getongd en genageld van keel.

Het wapen kan worden aangevraagd volgens de bepalingen van bijgaand Koninklijk besluit.

DE HOGE RAAD VAN ADEL

VOORZITTER,

SECRETARIS.

Weledelzeergeleerde Heer
Dr. W.A. van Ham,
secretaris van de Noordbrabantse commissie
voor wapen- en vlaggenkunde
Noordsingel 140
4611 SJ Bergen op Zoom

Het waterschap

Het waterschap Brabantse Delta is per 1 januari 2004 gevormd na opheffing van het hoogheemraadschap van West-Brabant en van de waterschappen De Dongestroom, Land van Nassau, Mark en Weerij en Het Scheldekwartier. Voor het nieuwe waterschap dient een wapen te worden vastgesteld. In dit rapport worden achtereenvolgens behandeld de doelstelling, de tot dusverre gevoerde wapens, het ontwerp voor het nieuwe wapenschild, de bekroning en de schildhouders.

Doelstelling

In 2003 vonden besprekingen plaats te Wouw, ten kantore van het toenmalige waterschap Het Scheldekwartier, waarbij van de zijde van het dagelijks bestuur een aantal desiderata naar voren werd gebracht. Hieruit bleek dat voor het nieuwe waterschap een traditioneel wapen wordt beoogd. Besproken werd de mogelijkheid gebruik te maken van de symboliek uit de wapens van de op te heffen waterschappen en deze te combineren in een nieuw wapen.

Het voorstel een driehoek (*delta*) in het wapen op te nemen volgde het bestuur niet op. De voorkeur werd gegeven aan een golvende blauwe balk teneinde de identiteit van dit openbaar lichaam in beeld te brengen. Voorts bestond bij het bestuur de wens in het nieuwe wapen de hoorn uit het wapen van het prinsdom Orange op te nemen. Hiermee wordt de rol van de Oranjes beklemtoond in de bedijkingen die thans deel uitmaken van het waterschap.

Tot dusverre gevoerde wapens

Alle vijf opgeheven waterschappen voerden een wapen dat hun bij Koninklijk Besluit was verleend. De wapens van het hoogheemraadschap en van De Dongestroom dateerden reeds uit 1976, de overige drie zijn in maart 1995 tot stand gekomen. De wapens gingen terug op die van vroegere, eertijds reeds opgeheven waterschappen.

Het hoogheemraadschap van West-Brabant omvatte het vroegere hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk, de heemraadschappen van De Mark en Dintel en van de Roosendaalse en Steenbergse Vliet en de tezelfdertijd opgeheven waterschappen West-Brabant en de Geertruidapolder. Het waterschap West-Brabant voerde sinds 1972 een wapen naar het (gewijzigde) ontwerp van de bekende heraldicus mr. G.A. Bontekoe. Hierin was de Brabantse leeuw geplaatst op een met (water)druppels bezaaid schild van sabel, dat een ingeschulpte zilveren zoom had, met een geboorde schildrand van sabel. In het wapen van het hoogheemraadschap was aan de Brabantse leeuw een schouderchild toegevoegd van keel met drie zilveren schuinkruisjes, terwijl de druppels van zilver en de boord van sabel uit het wapen van het waterschap West-Brabant waren weggelaten. Als uitwendige versierselen waren de schildhoudende Brabantse leeuwen toegevoegd die ook voorkwamen in het wapen van De Brabantse Bandijk. De Brabantse Bandijk en De Mark en Dintel voerden wapens waarvan de symboliek niet in dat van het hoogheemraadschap van West-Brabant terug te vinden is.

Het wapen van De Dongestroom was identiek aan het in 1969 verleende wapen van het vroegere waterschap De Donge. Het ontwerp werd eertijds eveneens geleverd door mr. Bontekoe. Typerend hiervoor was de toepassing van het zogenaamde 'krukkenvair' om het uitgeveende landschap aan te duiden en de everkoppen als herinnering aan de bestrijding van de wilde zwijnen die voorheen in het gebied veelvuldig voorkwamen. Het wapen werd door het waterschap De Dongestroom sinds 1976 gevoerd als rechtsopvolger van De Donge.

De drie in 1995 verleende wapens hebben als gemeenschappelijk kenmerk de golvende dwarsbalk respectievelijk de golvende doorsnijding (Land van Nassau). Zij bevatten elementen uit eerder gevoerde wapens.

De hoorn van de Oranjes kwam voor in het wapen van het Land van Nassau en was eerder afkomstig uit het wapen van de Vierlinghponders. De daarin voorkomende drie rode schuinkruisjes op zilver waren ontleend aan het wapen van het vroegere waterschap De Striene. Zij representeerden de gehele Noordwesthoek van Noord-Brabant.

In het wapen van Mark en Weerij's kwamen drie zilveren schuinkruisjes op rood voor, ontleend aan de wapens van de vroegere waterschappen De Boven-Mark en De Markgronden. Drie zilveren schuinkruisjes op rood representeerden tevens de vroegere Baronie van Breda.

Het wapen van het Scheldekwartier bevatte de burcht uit het wapen van het vroegere waterschap de Mark-Vlietlanden en de lelie uit het wapen van het waterschap De Agger. De drie maliën kwamen voor in de wapens van de waterschappen de Mark-Vlietlanden en Zoomvliet. De maliën vertegenwoordigden tevens het voormalige Markiezaat van Bergen op Zoom.

Het wapenschild

Bij het ontwerp is ervan uitgegaan dat daarin zowel de beheerstaken als de traditionele elementen van het beheerde gebied dienen te worden gesymboliseerd. De gouden leeuw uit het provinciewapen van Noord-Brabant en de drie zilveren schuinkruisjes van het Land van Breda dienen het laatstgenoemde doelwit. Gebruik wordt gemaakt van de symboliek in de thans vervallen waterschapswapens. Centraal staat de golvende balk. Een golvende balk of paal kwam voor in de wapens van de opgeheven waterschappen De Dongestroom, Mark en Weerij's en Scheldekwartier. Deze wapenfiguur symboliseert het water of het waterbeheer. De balk is blauw gekleurd, evenals de paal in het wapen van het waterschap De Dongestroom. Mede om de heraldische regels te eerbiedigen zijn er smalle zilveren zomen aan toegevoegd. Blauw en zilver als aanduiding van water kwam ook voor in het wapen van Mark en Weerij's en alleen zilver in dat van het Scheldekwartier. In het wapen van het hoogheemraadschap kwam een golvende schildzoom voor die het 'oprukkende water' moest symboliseren.

De bovenhelft is gedeeld. In het eerste deel symboliseert de Brabantse leeuw het gehele gebied en zinspeelt op de naam van het waterschap. Deze leeuw kwam ook voor in het wapen van het hoogheemraadschap. In het tweede deel symboliseert de hoorn uit het wapen van het prinsdom Orange de verdiensten van dat geslacht voor de inpolderingen binnen het nieuwe waterschap. Deze hoorn kwam (in omgewisselde kleuren) eveneens voor in het wapen van het waterschap Land van Nassau.

In de benedenhelft zijn door het rode veld met de zilveren schuinkruisjes de gebieden vertegenwoordigd die voorheen tot de Baronie van Breda of tot het Markiezaat van Bergen op Zoom behoorden. De schuinkruisjes kwamen eveneens voor in de wapens van het hoogheemraadschap van West-Brabant (als schouder schild van de leeuw), van het waterschap Land van Nassau (in omgewisselde kleuren) en van het waterschap Mark en Weerij's (benedenhelft). In de dertiende eeuw werd het wapen met de schuinkruisjes gevoerd door de heer van Breda, wiens gebied zich over de gehele streek van de latere Baronie en van het Markiezaat uitstreekte.

Bekroning en schildhouders

Het is bij waterschapswapens gebruikelijk dat een kroon wordt toegevoegd om de autonomie van het bestuurslichaam aan te duiden. Hier is gekozen voor een vijfbladige kroon, aangezien deze voorkomt in het wapen van het voormalige hoogheemraadschap van West-Brabant, waarvan het nieuwe waterschap rechtsvoorganger is.

Bij het ontwerp is tevens uitgegaan van het gebruik dat het nieuwe waterschap eveneens de schildhouders van één van zijn rechtsvoorgangers mag overnemen. In dit geval zijn het de gouden leeuwen die het wapen van het hoogheemraadschap hielden. Het wapenensemble wordt aan de benedenzijde afgesloten met een terras, zoals die daarin voorkwam.

De hoorn van de Oranjes kwam voor in het wapen van het Land van Nassau en was eerder afkomstig uit het wapen van de Vierlinghponders. De daarin voorkomende drie rode schuinkruisjes op zilver waren ontleend aan het wapen van het vroegere waterschap De Striene. Zij representeerden de gehele Noordwesthoek van Noord-Brabant.

In het wapen van Mark en Weerijns kwamen drie zilveren schuinkruisjes op rood voor, ontleend aan de wapens van de vroegere waterschappen De Boven-Mark en De Markgronden. Drie zilveren schuinkruisjes op rood representeerden tevens de vroegere Baronie van Breda.

Het wapen van het Scheldekwartier bevatte de burcht uit het wapen van het vroegere waterschap de Mark-Vlietlanden en de lelie uit het wapen van het waterschap De Agger. De drie maliën kwamen voor in de wapens van de waterschappen de Mark-Vlietlanden en Zoomvliet. De maliën vertegenwoordigden tevens het voormalige Markiezaat van Bergen op Zoom.

Het wapenschild

Bij het ontwerp is ervan uitgegaan dat daarin zowel de beheerstaken als de traditionele elementen van het beheerde gebied dienen te worden gesymboliseerd. De gouden leeuw uit het provinciewapen van Noord-Brabant en de drie zilveren schuinkruisjes van het Land van Breda dienen het laatstgenoemde doelwit. Gebruik wordt gemaakt van de symboliek in de thans vervallen waterschapswapens. Centraal staat de golvende balk. Een golvende balk of paal kwam voor in de wapens van de opgeheven waterschappen De Dongestroom, Mark en Weerijns en Scheldekwartier. Deze wapenfiguur symboliseert het water of het waterbeheer. De balk is blauw gekleurd, evenals de paal in het wapen van het waterschap De Dongestroom. Mede om de heraldische regels te eerbiedigen zijn er smalle zilveren zomen aan toegevoegd. Blauw en zilver als aanduiding van water kwam ook voor in het wapen van Mark en Weerijns en alleen zilver in dat van het Scheldekwartier. In het wapen van het hoogheemraadschap kwam een golvende schildzoom voor die het 'oprukkende water' moest symboliseren.

De bovenhelft is gedeeld. In het eerste deel symboliseert de Brabantse leeuw het gehele gebied en zinspeelt op de naam van het waterschap. Deze leeuw kwam ook voor in het wapen van het hoogheemraadschap. In het tweede deel symboliseert de hoorn uit het wapen van het prinsdom Orange de verdiensten van dat geslacht voor de inpolderingen binnen het nieuwe waterschap. Deze hoorn kwam (in omgewisselde kleuren) eveneens voor in het wapen van het waterschap Land van Nassau.

In de benedenhelft zijn door het rode veld met de zilveren schuinkruisjes de gebieden vertegenwoordigd die voorheen tot de Baronie van Breda of tot het Markiezaat van Bergen op Zoom behoorden. De schuinkruisjes kwamen eveneens voor in de wapens van het hoogheemraadschap van West-Brabant (als schouderchild van de leeuw), van het waterschap Land van Nassau (in omgewisselde kleuren) en van het waterschap Mark en Weerijns (benedenhelft). In de dertiende eeuw werd het wapen met de schuinkruisjes gevoerd door de heer van Breda, wiens gebied zich over de gehele streek van de latere Baronie en van het Markiezaat uitstreekte.

Bekroning en schildhouders

Het is bij waterschapswapens gebruikelijk dat een kroon wordt toegevoegd om de autonomie van het bestuurslichaam aan te duiden. Hier is gekozen voor een vijfbladige kroon, aangezien deze voorkomt in het wapen van het voormalige hoogheemraadschap van West-Brabant, waarvan het nieuwe waterschap rechtsvoorganger is.

Bij het ontwerp is tevens uitgegaan van het gebruik dat het nieuwe waterschap eveneens de schildhouders van één van zijn rechtsvoorgangers mag overnemen. In dit geval zijn het de gouden leeuwen die het wapen van het hoogheemraadschap hielden. Het wapenensemble wordt aan de benedenzijde afgesloten met een terras, zoals dat daarin voorkwam.

Beschrijving van het nieuwe wapen:

Doorsneden door een golvende blauwe balk van azuur met versmalde zomen van zilver; I gedeeld: 1 in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; 2 in goud een hoorn van azuur, geopend, gemond en gesnoerd van keel, beslagen van zilver; II in keel drie schuinkruisjes van zilver. Het schild gedekt door een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.